

MEKONG BASIN CIVILIZATION MUSEUM

พิพิธภัณฑ์สถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขง

ตามรอยเส้นทางทางเศรษฐกิจ สมัยรัฐจารีต : เชียงคาน เมืองลา สามค้ำ

Museum Academic 10

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

The Project on Establishment of Mekong Basin
Civilization Museum

MEKONG BASIN CIVILIZATION MUSEUM

พิพิธภัณฑ์สถานอารยธรรมลุ่มน้ำโขง

ตามรอยเส้นทางทางเศรษฐกิจ สมัยรัฐจารีต : เชียงตุง เมืองลา สามค้ำ

Museum Academic 10

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

The Project on Establishment of Mekong Basin
Civilization Museum

สิ่งพิมพ์วิชาการลำดับที่ 10

ฉบับ

“ตามรอยเส้นทางทางเศรษฐกิจ สมัยรัฐจารีต :
เชียงตุง เมืองลา สามด้าว”

ISBN :

จัดทำโดย :

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
อ.เมือง จ.เชียงราย

พิมพ์ครั้งที่ 1 :

จำนวน 500 เล่ม

พิมพ์ที่ :

สำนักพิมพ์ล้อล้านนา
223/6 หมู่ 5 ถนนศรีดอนชัย ตำบลรอบเวียง อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงราย 57000

คำนำ

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ได้ดำเนินกิจกรรมทางวิชาการวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา เพื่อเตรียมการจัดทำพิพิธภัณฑ์จากการวิจัยในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง กิจกรรมทางวิชาการที่กำหนดไว้ในแผน คือ การเผยแพร่ความรู้ด้านนิทรรศการชั่วคราว สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ซึ่งเป็นสื่อทางวิชาการที่จัดทำขึ้นจากการศึกษางานภาคสนามและการค้นคว้าองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขงของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ดินแดนแห่งลุ่มแม่น้ำโขง เป็นที่กำเนิดของอาณาจักรใหญ่น้อย มีนครรัฐมากมาย มีความหลากหลายทางนิเวศวิทยา ด้วยความสัมพันธ์หลายรูปแบบ ทั้งความกลมกลืนทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การปกครอง และภูมิปัญญา ดินแดนแห่งนี้จึงเป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของโลก สิ่งเหล่านี้ส่งผลถึงวิถีชีวิตที่งดงาม มีระเบียบของชีวิตที่ชัดเจนและมีการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเชื่อและค่านิยมดังกล่าว ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมทั้งหลายได้ผ่านกระบวนการวิวัฒนาการจนกลายมาเป็นแอ่งอารยธรรมลุ่มน้ำโขงที่ทรงคุณค่า ก่อเกิดศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและสุนทรียภาพที่มีอัตลักษณ์ ท่ามกลางกระแสความผันแปรทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองระหว่างรัฐต่อรัฐ เมืองต่อเมือง

ชุมชนต่อชุมชน บนความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์และเครือญาติที่ผสมผสานอย่างกลมกลืนเป็นเอกภาพบนความหลากหลายในดินแดนที่เป็นแอ่งอารยธรรมที่เรียกว่า “ลุ่มน้ำโขง”

นอกจากนี้ระบบการค้าเศรษฐกิจของเมืองเชียงตุงและเมืองลายังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในดินแดนล้านนา คือเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าของภูมิภาค ถือเป็นชุมขนทางการค้าที่ใหญ่ มีการเคลื่อนไหวของผู้คนและสินค้าอย่างหลากหลาย เรียกว่า “เส้นทางสายทองคำ” เพราะเป็นเส้นทางที่เริ่มจากต้นทาง คือ ยูนนาน-เชียงตุง-เชียงราย-จนสุดทางที่มะละแหม่ง (เมะลาลัง) กลุ่มพ่อค้าที่มีบทบาทสูงในการค้าทางไกล คือ กลุ่มไทใหญ่ (เงี้ยว) และกลุ่มจีนยูนนาน (จีนฮ่อ) เนื่องด้วยคนกลุ่มนี้ไม่อยู่ในระบบไพร่ที่ต้องเข้าเวร และผูกพันกับระบบส่วย หรือไม่ก็ส่งเงินสินค้า แทนการเกณฑ์แรงงานได้ ทำให้มีอิสระ สามารถไปค้าขายในท้องถิ่นต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง และเป็นเวลายาวนาน

แต่หลังทศวรรษที่ 2500 เป็นต้นมาการค้าข้ามแดนเริ่มลดความสำคัญเนื่องด้วยปัจจัยความแตกต่างทางด้านการเมือง และสงครามในพื้นที่ตอนในทั้งในลาว รัฐฉาน และจีน ทำให้การค้าทางไกลหยุดชะงักลง แต่การค้าระหว่างเมือง และข้ามประเทศขนาดเล็กยังคงดำเนินอยู่ แต่ความ “ตึงตัว” ของเส้นเขตแดนก็ทำให้การค้าข้ามแดนลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะ “เส้นทางสายทองคำ” ที่มีบทบาทน้อยลงไปเรื่อยๆ

เนื่องในโอกาสที่ ASEAN จะรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(Asean Economics Community - AEC) และเริ่มมีผล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2558 เป็นต้นไป เพื่อผลประโยชน์ในอานาจ

การต่อช่องทางเศรษฐกิจ การส่งออก และการนำเข้าของสินค้าของ ประเทศในกลุ่มภูมิภาคนี้ ที่จะส่งผลให้การค้าระหว่างชายแดนเกิด ความศึกคักมากขึ้น รวมถึงการใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมที่จะเพิ่มขึ้นมาจากการคลายความตึงตัวของเส้นเขตแดน ระหว่างประเทศ ทำให้การเดินทางระหว่างประเทศในกลุ่มภูมิภาค นี้ทำได้สะดวกยิ่งขึ้น

ทางโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มีความ สนใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญในประเด็นเชิงวัฒนธรรมที่ได้ เกิดขึ้นบน “เส้นทางสายทองคำ” ในอดีต ทั้งกลุ่มชนชาติพันธุ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และรูปลักษณะสถาปัตยกรรม ที่สามารถนำไปสู่ การสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจได้ จึงได้ทำการสำรวจเส้นทางการค้า เหล่านั้น เพื่อแสดงให้เห็นวงแหวนการค้าและอารยธรรมที่เชื่อมโยง ผู้คนในภูมิภาคนี้ และนำผลที่ได้จากการสำรวจนั้นมาจัดทำหนังสือ **“ตามรอยเส้นทางทางเศรษฐกิจ สมัยรัฐจาริต เชียงตุง เมืองลา สามต้าว”** เล่มนี้โดยหวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างและขยาย องค์ความรู้ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงต่อไป

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การเมืองเรื่องสุนทรียศาสตร์ : พุทธศิลป์กับการเมืองเรื่องรัฐ และชาติพันธุ์ (เชียงใหม่ และ เมืองลา)¹

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง²

¹ บทความนี้ปรับปรุงจากเอกสารประกอบการบรรยายในการประชุมวิชาการประจำปีของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และสังคมศาสตร์ วันที่ 12-14 ธันวาคม 2557 ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก

² ผู้ช่วยคณบดีสำนักวิชาศิลปศาสตร์ และหัวหน้าโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

บทนำ

ในพื้นที่ดงาม หรือในพื้นที่ของความสงบ
เช่นศาสนสถาน มักมีเรื่องราวของการต่อสู้ซ่อนอยู่เสมอ

งานศิลปะร่วมสมัยแนวพุทธศาสนา ที่เสนอเรื่องราว ความสงบสุขและความศรัทธาในพุทธศาสนา แสดงอุดมคติในชาติภพหน้าจักรวาลวิทยา สร้างความกลมกลืนกันเป็นหนึ่งเดียวที่เชื่อมโยงกันด้วยศาสนา แต่ความมีอยู่ของความจริงอีกชุดหนึ่งทางศิลปกรรมแนวพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงพรมแดนระหว่างศาสนาที่สร้างความแตกต่างกันผ่านความศรัทธา และมีเรื่องราวและรูปแบบศิลปกรรมที่พยายามสร้างพรมแดนทางชาติพันธุ์ของกลุ่มสังคมวัฒนธรรมซึ่งในความแตกต่างกันนั้นไม่ใช่เรื่องของรูปแบบศิลปกรรมแต่เป็นเรื่องการเมืองระหว่างกลุ่มคนที่ดูเหมือนกลมกลืนกันด้วยโครงสร้างทางสังคมแต่ ในความเป็นหนึ่งเดียวกันนั้น ก็แสดงความแตกต่างเชิงการเมืองเรื่องอำนาจที่ซ่อนตัวอยู่เสมอ

กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นคนตัวเล็กตัวน้อยในสังคม มักถูกข้อสงสัยในเรื่องความสามารถในการสร้าง ผลงานศิลปะ โดยสิ่งที่เรียกว่า “ความโรแมนติกของนักวิชาการ” ที่มีข้อสงสัยในผลงานศิลปะที่พบเห็น ว่าชาวบ้านที่เป็นเจ้าของศิลปะในปัจจุบัน ไม่น่าจะมีความสามารถในการสร้างผลงานที่ยิ่งใหญ่เช่นนี้ได้ ผลงานที่เยี่ยม

ยอดในชุมชน หรือกลางป่าลึก จะต้องเป็นการสร้างโดยชนชาติที่มีอารยธรรมสูงที่สาบสูญไปแล้ว เป็นแน่แท้ หรือถ้าชาวบ้านจะสร้างได้ ก็ต้องสร้างด้วยความเมตตาของเจ้านคร หรือจากจักรพรรดิที่ยิ่งใหญ่ ต่อคนเล็กๆ เท่านั้น

ในระเบียบวิธีการหาความจริงของของนักประวัติศาสตร์ศิลปะที่เพียรพยายามหาหลักฐานว่า รูปแบบศิลปะในชุมชนที่ห่างไกลนั้นเหมือนกับสิ่งที่เคยเกิดขึ้นมาในอารยธรรมอันสูงส่งที่ไหนบ้าง หรือชาวบ้านนั้นได้รับอิทธิพล แนวคิด จากอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ มาจากแดนไกล แต่ไม่เคยมีข้อถกเถียงว่าความหมายเชิงรูปแบบทางศิลปะมาจากการเมืองเรื่องของวัฒนธรรม การต่อสู้ของคนตัวเล็กตัวน้อยที่ถูกกดทับจากโครงสร้างสังคม ที่พวกเขาคัดสรรรูปแบบศิลปะ เพื่อสร้างความเป็นชาติพันธุ์ของเขาขึ้นมา

บทความทางสังคมศาสตร์นี้เขียนขึ้นเพื่อจะเสนอข้อถกเถียงทางวิธีวิทยาในการศึกษารูปแบบศิลปกรรมและการกำหนดรูปแบบในสาขาประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะร่วมสมัยที่ยังไม่มีพื้นที่ ที่จะเอื้อให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สร้างผลงานที่มีวิธีวิทยาทางศิลปะเป็นของตนเอง รวมถึงแนวทางในการกำหนดรูปแบบทางศิลปกรรมที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของรูปแบบทางศิลปะของตนเองได้ ในเมืองงานที่คนเหล่านั้นสร้างสรรค์ขึ้นนั้นไปไกลเกินกว่าวัตถุทางวัฒนธรรม ในพิธีกรรม และความเชื่อ ของวิถีวัฒนธรรมของตนเองแล้ว เปรียบได้กับงานศิลปะร่วมสมัยทั่วไปแต่ผลงานกลับถูกละเลยเมื่อมีการอธิบายในวิธีวิทยาของศิลปะกระแสหลัก และรูปแบบงานของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ถูกศิลปินนำไปใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะเป็นจำนวนมาก สร้างชื่อเสียงและรายได้

ให้กับผู้คนในวงการศิลปะมาอย่างยาวนาน โดยละเอียดคัดสรรความ
เท่าเทียมกันของมนุษย์ ที่พึงมีในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม

ข้อถกเถียงที่สืบเนื่องจากข้อแรกคือ คำเรียกชื่อรูปแบบทาง
ศิลปกรรมมีความสัมพันธ์กับความเป็นชาติพันธุ์หรือไม่ และนัก
ประวัติศาสตร์ศิลป์ ควรใช้ชื่อชาติพันธุ์หนึ่งชาติพันธุ์ใดในฐานะผู้
สร้างรูปแบบเป็นชื่อรูปแบบทางศิลปกรรมหรือไม่ เป็นข้อถกเถียงที่
ยังคงดำรงอยู่และมีความหมายไปตามบริบททางการเมืองของแต่ละ
รัฐชาติ การตั้งชื่อรูปแบบทางศิลปะได้กลายเป็นประเด็นทางรัฐชาติ
อาณาเขต การตั้งชื่อรูปแบบทางศิลปกรรม ในรัฐที่เชื่อว่ามีเป็นหนึ่งเดียวที่แบ่ง
แยกไม่ได้ในทุกสิ่ง ผ่านอาณาเขต เขตแดน และอำนาจอธิปไตย

ถึงแม้ว่าข้อถกเถียงทั้งสองข้อนี้ยังไม่มีข้อยุติที่ชัดเจน
แต่เป็นประเด็นปัญหาของศิลปะร่วมสมัยที่กำลังเผชิญกับสิ่งที่
เรียกว่า “ชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)” ที่กลุ่มคนหนึ่งใช้ความ
เป็นชาติพันธุ์ที่เชื่อกันว่ามีอยู่จริงนั้นใช้เป็นเครื่องมือในการธำรง
ชาติพันธุ์และใช้เป็นกลุ่มการเมืองเรื่องวัฒนธรรม เพื่อต่อรองที่จะมี
ชีวิตตามวิถีทางวัฒนธรรมของตนเองในฐานะรัฐที่จะต้องปรับตัวเป็น
รัฐพหุวัฒนธรรม

การเมืองเรื่องรหัสชาติพันธุ์ในรัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา

ชาติพันธุ์เป็นข้อถกเถียงในวงวิชาการว่ามีอยู่จริงในสังคมศาสตร์หรือไม่ และสามารถศึกษาได้หรือไม่ เราเคยเชื่อกันว่า การสืบสายเลือดนั้นเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึง “เชื้อชาติ” แต่เมื่อการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เกิดขึ้นโดยทั่วไปและการพิสูจน์ว่าใครมีเลือดบริสุทธิ์นั้นเป็นไปได้ แต่ความเป็นชาติพันธุ์นั้นมียุทธศาสตร์ประกอบที่มีถูกสร้างขึ้นเป็นโครงสร้าง ทางสังคม และเป็นเครื่องมือที่บางรัฐยังใช้ในการแยกแยะผู้คนออกจากกันและกลายเป็นสิ่งที่เป็ความจริงทางสังคมและเป็นหน่วยที่สามารถศึกษาได้

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมานั้นได้เป็นพื้นที่ในการศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ในวงวิชาการตะวันตกมาอย่างยาวนาน และการแบ่งลำดับชั้น กลุ่มคน อาชีพ ตลอดจน การเข้าถึงทรัพยากรโดยกำหนดกลุ่มคนเอาไว้ถึงแม้จะไม่เป็นทางการก็ตามเช่นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ในรัฐฉานจะเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์พม่าและบางกลุ่มชาติพันธุ์เท่านั้น ไม่มีอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยเป็นคนไต หรือคนจีนเลย ทั้งที่เป็นพื้นที่ของกลุ่มคนเหล่านี้และมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นอาจารย์ก็ตาม

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาได้กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนประชาชน³ ในระหว่างกลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือน

³ประวัติศาสตร์ในการสำรวจสำมะโนประชากรในพม่ามีดังนี้ครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ.2474 ช่วงที่อยู่ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษ ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ.2526 การสำรวจสำมะโนประชากรไม่ได้นับรวมประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ชนกลุ่มน้อยหลายพื้นที่และส่วนประชากรเกิดหลังปีดังกล่าวไม่เคยได้รับการสำรวจครั้งที่ 3

มีนาคม พ.ศ. 2557 เพื่อเตรียมความพร้อมที่จะเลือกตั้ง ในระดับรัฐ หรือเขต ประมาณปลายปี พ.ศ.2558 เพราะว่า พรรคการเมือง สามารถส่งผู้สมัครในฐานะตัวแทนชาติพันธุ์ (ถ้ามีจำนวนมากพอตามที่กำหนด) เพื่อเป็นตัวแทนในสภาได้

แต่ที่น่าสนใจของการลงทะเบียนนี้คือการที่ทางรัฐบาลได้มีการแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในเมียนมาเพื่อให้คนในประเทศของตนได้เลือกทราบว่าคนแต่ละคนจะต้องการแสดงตนในรัฐว่า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดตามความต้องการของตนเอง โดยที่มีการกำหนดรหัสกลุ่มชาติพันธุ์ให้ประชาชนในรัฐเป็น 8 กลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic groups) โดยแต่ละกลุ่มนั้นจะมีกลุ่มที่แสดงความชาติพันธุ์ย่อย (ethnicity) อีก 134 กลุ่ม จาก 8 กลุ่มนั้นอีกทีหนึ่ง

(ปัจจุบัน) พ.ศ. 2557 โดยรัฐบาลพม่า สนับสนุนทุนการสำรวจโดยกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Population Fund-UNFPA) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเตรียมการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2558 เพื่อให้มั่นใจได้ว่าจะได้ตัวแทนประชาชนของทุกชนชาติทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ อย่างยุติธรรม เพื่อประเมินการพัฒนาเศรษฐกิจได้แม่นยำ เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ประชากร ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม สำหรับการพัฒนาประเทศและการวางแผนเศรษฐกิจ การศึกษา ระบบสุขภาพ อาคารสงเคราะห์ การจ้างงาน การสุขภาพิบาล การคมนาคมขนส่ง รวมถึงการสื่อสาร เป็นต้นโดยมีนายชิน ยี รัฐมนตรีกระทรวงตรวจคนเข้าเมืองรับผิดชอบเป้าหมายชนชาติในพม่า 135 ชนชาติ จาก 11 ล้านครัวเรือน รวบรวม 60 ล้านคน โดยใช้วิธีการ 1. จ้างครูประถมราว 100,000 คน จัดทำรายชื่อประชากร และ 2. จ้างครูจากโรงเรียนมัธยมประมาณ 20,000 คน ตรวจสอบรายชื่อเหล่านั้นอีกทีหนึ่ง ผลที่คาดว่าจะได้รับได้รู้จำนวนประชากรในพม่าทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่แน่นอน

โดยเรียงลำดับตามตัวเลขดังนี้ กลุ่มกะฉิ่น มี 12 กลุ่มย่อย กลุ่มกะยา มี 9 กลุ่มย่อย กลุ่มกะยิ่น มี 11 กลุ่มย่อย จีนมี 52 กลุ่มย่อย กลุ่มพม่า มี 9 กลุ่มย่อย กลุ่มมอญมีเพียงกลุ่มเดียว กลุ่มกะเหรี่ยงมี 7 กลุ่มย่อย กลุ่มฉานมี 33 กลุ่มย่อย และกลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มพม่าที่เป็นลูกผสมระหว่างพม่ากับคนต่างชาติ อีก 13 กลุ่มย่อย และในกลุ่มนี้จะมีกลุ่มที่ไม่มีอยู่ในรหัสที่กำหนดโดยให้เป็นอื่นๆ อีก 1 กลุ่ม

การจัดกลุ่มชาติพันธุ์ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมานี้ รัฐเองนั้นได้อ้างอิงว่า การดำเนินงานนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่แต่เป็นการทำที่สืบเนื่องจากผลงานการสำรวจของอาณานิคมอังกฤษเมื่อปกครองพม่า และเมื่อปี พ.ศ.2504 รัฐบาลเนวินได้นำมาจัดกลุ่มใหม่ตามพื้นที่ที่อยู่ คือ 7 รัฐและ รวม พม่า ได้จำนวน 8 กลุ่ม ทั้งนี้เป็นการแบ่งที่ไม่ได้แบ่งตามเกณฑ์ลักษณะ ภาษา วัฒนธรรม หรือเผ่าพันธุ์ แต่อย่างใด การแบ่งลักษณะนี้ได้ใช้ในการดำเนินงานมาจนถึงการสำรวจสำมะโนประชากร ระหว่างวันที่ 30 มีนาคม ถึง 10 เมษายน พ.ศ.2557 ทั้งนี้ในการดำเนินงานได้เพิ่มกลุ่มขึ้นใหม่ที่ไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์อีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มที่เป็นชาวต่างชาติโดยรวมกลุ่มที่ไม่สามารถระบุความเป็นชาติพันธุ์ได้อยู่ด้วย โดยกำหนดรหัสให้กลุ่มใหม่ทั้งหมดนี้เป็นกลุ่มที่ 9

การสร้างกลุ่มทั้ง 8 กลุ่มนั้นจากการสำรวจของเจ้าหน้าที่เมื่อสมัยอาณานิคมใช้เกณฑ์การตอบจากภาษาที่ใช้ตอบ จึงสืบเนื่องมาจนถึงการกำหนดในปัจจุบันนี้ด้วย ดังนั้นในกรณีของ กลุ่มรัฐฉาน

หรือกลุ่มไต ที่มีจำนวน 33 กลุ่มและ มีรหัสแตกต่างกัน⁴ จากรหัสชาติพันธุ์ในกลุ่มฉานนั้น เราพบว่า นอกจากคำว่า “ฉาน” หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์แล้ว ฉานยังหมายถึงพื้นที่รัฐ ด้วยเช่นกัน เราพบว่าในฉานที่เป็นรหัสชาติพันธุ์นั้นประกอบด้วยกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง แต่ ความเป็นชาติพันธุ์ฉานนั้นไม่ได้เป็นองค์ประกอบรวมแต่อย่างใด ในบางกลุ่มนอกเหนือจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เดียวกันมาอย่างยาวนาน

กลุ่มต่างๆ ได้มาจากการสำรวจของเจ้าหน้าที่อาณานิคมที่ไม่เข้าใจเรื่องของชาติพันธุ์ดีมากนัก การตอบด้วยภาษาไต จะเป็นกลุ่มหนึ่งถ้าตอบด้วยภาษาพม่าก็จะกลายเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง เช่น ไตทางภาคเหนือ คือไตโหลง ตอบภาษาไต เป็นกลุ่ม Tai-Lon ตอบเป็นภาษาพม่าถูกจัดเป็น Shan-Gyi และกลุ่มบางกลุ่มที่ไม่ใช่ ไต แต่ใช้ภาษาไต เช่น กลุ่ม ปลั่งหรือที่ถูกเรียกว่า ดอย หรือหลายนั่นใช้ภาษาไตในการตอบ เลยได้ชื่อรหัสว่า ไตดอย (Tai-Loi) เพราะเนื่องจากกลุ่ม ไตดอย นี้เป็นกลุ่มภาษามอญ-เขมร ที่เป็นกลุ่มเดียวกับลัวะ ขมุ

⁴ 801 ไทใหญ่ (ฉาน) (Shan) 802 โยน (ลาว) (Yun, Lao) 803 ไกว (กวิ) (Kwi) 804 ปยิน (Pyin) 805 ย้า (Yao) 806 ตะนอ (Danaw) 807 ปะเล (Pale) 808 แอ่น (En) 809 แซง (แซน) (San) 810 คะมุ (Khamu) 811 ก่อ (อะข้า-อี-ก่อ) (Kaw) (Akha-E-Kaw) 812 โกก้าง (Ko Kang) 813 คำตี้ฉาน (Khamti Shan) 814 ซิ่น (Hkun) 815 ตวง โย (Taung Yo) 816 ทะนุ (Danu) 817 ปะलों (Palaung) 818 มั่ง (Mong) 819 ยินข้า (Yin Kha) 820 ยินเน็ต (Yin Net) 821 ฉานกะเล (Shan Gale) 822 ฉานจี (Shan Gyi) 823 ลาหู่ (Lahu) 824 อินทา (Intha) 825 เอ็กสวัวร์ (Eikswair) 826 ปะโอ (Pa-O) 827 ไตลอย (ดอย) (Tai-Loi) 828 ไตแลง (Tai-Len) 829 ไตโหลง (Tai-Lon) 830 ไตลื้อ (Tai-Lay) 831 เมียงทา (Maingtha) 832 มอฉาน (Mao Shan) 833 ว้า (Wa)

ประหล่อง กลุ่มคนเหล่านี้มีประวัติความเป็นมาที่สืบเนื่องมาว่าเคยเป็นเจ้าของดินแดนแถบเชียงตุง เมืองลา สามด้าว มาก่อนที่พวกกลุ่มพระญามังรายจะเข้ามาสร้างเมืองเชียงตุง โดยพวกเขาเหล่านี้ได้อพยพขึ้นไปอยู่บนพื้นที่สูง แต่ด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของรัฐ กลุ่มไตเคยได้เข้ามารับศาสนาพุทธด้วย และเรียนรู้ภาษาไต ดังนั้นกลุ่มไตเคยจึงสร้างสถานภาพทางสังคมที่ใช้พุทธศาสนาเป็นเครื่องมือที่สร้างสถานภาพแตกต่างจากกลุ่มคนบนพื้นที่สูงอื่นๆ และห่างไกลจากกลุ่มลัวะด้วยกัน เข้าไปใกล้กลุ่มไต และกลุ่มเงินมากขึ้น การยอมรับว่าเป็นไต จึงหมายความว่าเขาเหนือกว่า เงิน (จีน) ที่ปกครองเขาอีกทีหนึ่ง ซึ่ง เงิน (จีน) ไม่ยอมรับคำว่าไต (ในยุคอาณานิคม)

ส่วน กลุ่ม เงิน (จีน) และยวน นั้นไม่ได้ถูกกำหนดให้มีชื่อคำว่า ไต (Tai) นำหน้า เราอาจ สันนิษฐานได้จากที่กลุ่มเจ้าฟ้าไตเงินที่มีอำนาจในเมืองเชียงตุงในขณะนั้นไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวกันกับเจ้าฟ้ารัฐฉานทั้งทางการเมืองที่เป็นเมืองที่เป็นอิสระจากกัน และภาษาที่ไม่ได้ใช้ร่วมกัน รวมถึงที่เมื่อยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เชียงตุงเองนั้นไม่ได้ขึ้นตรงกับรัฐฉาน จึงไม่มีคำว่า ไต ในการกำหนดคนในเชียงตุงขณะนั้น และมาจวบจนปัจจุบันตั้งนั้นการกำหนดกลุ่มชาติพันธุ์ย่อยหรือ ความเป็นชาติพันธุ์ จึงเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและแยกย่อยออกไปไม่เป็นข้อยุติ

สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตื่นตัวทางการเมืองหลายกลุ่มได้มีความพยายามที่จะรณรงค์ให้ทุกคนในพื้นที่รัฐลักษณะเดิมนั้นหันมาใช้ รหัสชาติพันธุ์เดียวกันเพื่อประโยชน์ในเรื่องจำนวนของคะแนนเสียงเลือกตั้ง ที่ไม่มีเสียงที่แตกออกย่อยตามกลุ่มออกไป เช่นคนในรัฐฉานนั้น ให้เลือกรหัส ฉาน คือ 801 เท่านั้นแต่การที่กลุ่มคนต่างๆ

ที่ถูกผนวกรวมกับในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา หลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษ ได้แสดงเจตจำนงอย่างแรงกล้าที่ไม่ยอมให้ “ชนชาติตัวเอง” ถูกระบุไว้ในบัตรประจำตัวประชาชนว่าเป็น “ชาวพม่า” ซึ่งเป็นความประสงค์ของรัฐบาล และเพื่อป้องกันการถูกผนวกรวมแบบกลืนชาติพันธุ์ (Assimilation)

ในกรณีนี้เราจะเห็นชัดว่าเรื่องชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งที่มียู่จริงในสังคม และจับต้องได้ ศึกษาได้ทางสังคมศาสตร์ และการทำให้ชาติพันธุ์ถูกทำให้กลายเป็นพื้นที่บ้าน ที่แสดงถึงกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ที่ดำเนินการสร้างขึ้นเพื่อต่อสู้ทางในการสร้างกลุ่มชาติพันธุ์ใดๆ ให้เข้มแข็ง ด้วยการสร้างเกณฑ์ขึ้นเพื่อระบุความเป็นชาติพันธุ์ และลำดับชั้นของความเป็นชาติพันธุ์ ที่เป็นการเมืองของรัฐชาติโดยที่ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้น ไม่ได้มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มหนึ่งกลุ่มใดที่มีการสืบเนื่องกันด้วยลำดับชั้นและเงื่อนไขทางสังคมอย่างยาวนาน มีความแตกต่างจากอีกกลุ่มหนึ่งที่มีการสืบเนื่องกันด้วยลำดับชั้นและเงื่อนไขทางสังคมอีกแบบหนึ่งอย่างไร การสร้างให้อีกกลุ่มหนึ่งที่มีความแตกต่างกันเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองในรัฐ การต่อรองหรือการเข้าถึงทรัพยากร ดังนั้นทางเลือกที่คนคนหนึ่งที่จะสังกัดกลุ่มชาติพันธุ์ใด ก็ต้องมียอดประกอบของชาติพันธุ์นั้นให้ครบถ้วน ไม่ได้สามารถกลายเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดด้วยความต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ ความเป็นชาติพันธุ์จึงกลายเป็นโครงสร้างทางสังคม

บทความนี้จะเป็นผลการศึกษาการเมืองเรื่องสุนทรียภาพที่ปรากฏในศาสนสถาน อนุสาวรีย์ และสถาปัตยกรรมเชิงสัญลักษณ์ของรัฐ ในการสร้างความเป็นชาติพันธุ์ให้อำรงอยู่ หรือ การทำลาย

สุนทรียะของชาติพันธุ์เพื่อการผนวกรวมให้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐในพื้นที่ตามเส้นทาง เชียงราย เชียงตุง เมือง ลา และส่วนหนึ่งของสิบสองปันนา เมืองเชียงเจิง โดยกล่าวถึงพรมแดนทางชาติพันธุ์ที่ทับซ้อนกันในมิติทางสุนทรียศาสตร์ กล่าวคือ กลุ่มแรกสยามและพม่ากับเชียงตุง กลุ่มที่สองเชียงตุงกับกลุ่มชาติพันธุ์เมืองลา สามด้าว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการค้าโบราณที่สืบเนื่องมาอย่างยาวนาน แต่ด้วยปัญหาทางการเมืองทำให้การเชื่อมต่อในพื้นที่นี้ไม่เป็นผลในปัจจุบัน การขาดความเชื่อมต่อนั้นทำให้ ภูมิทัศน์ในสุนทรียภาพของศาสนสถานเปลี่ยนแปลงไปในการเมืองของรัฐที่มีอำนาจด้วย

อำนาจรัฐกับสุนทรียภาพในพุทธศิลป์ เชียงตุง

ในพื้นที่รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา เป็นพื้นที่ที่เคยเป็นอาณาจักร ที่ยิ่งใหญ่มาก่อน แต่มีเมืองหนึ่งที่ไม่ได้เกี่ยวเนื่องทางชาติพันธุ์กับคนรัฐฉานที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไต แต่เป็นเมืองที่อยู่ในพื้นที่รัฐฉานตะวันตก คือ เมืองเชียงตุง เมืองนี้มีความเป็นมาที่สัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนา โดยพระญามังรายเป็นผู้สถาปนาเมืองนี้ และเมืองเชียงตุงนี้เป็นเส้นทางการค้าระหว่างจีนในมณฑลยูนนานกับอาณาจักรตอนใต้ เพื่อออกทะเลที่เมืองเมาะตะมะ การสถาปนาเมืองเชียงตุงนี้ คล้ายกับเมืองอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นที่ว่างเปล่า เป็นพื้นที่ที่มีคนอยู่อาศัยแล้ว ในกรณีเมืองเชียงตุง คือกลุ่มคนพื้นถิ่นที่เรียกตัวเองว่า หลอย หรือ ปลั่ง ที่คนในเวลาต่อมาเรียกว่าลัวะ เป็นกลุ่มภาษามอญเขมร เช่นเดียวกับ ขมุ ถิ่น ไพร

เมืองเชียงตุงมีความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับศาสนจักรมาก แทบเป็นส่วนเดียวกัน เนื่องจากการตั้งเมืองในครั้งแรกนั้น พุทธศาสนาเถรวาทจากล้านนาเข้ามาในดินแดนรัฐฉานหรืออาณาจักรไทใหญ่ (อาณาจักรมว) ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 และจากพม่าเข้าไปในพุทธศตวรรษที่ 20 เรียกกันว่านิกาย “กิงจอง” ในรัชสมัยพระเจ้าบุเรงนอง แต่สำหรับหัวเมืองทางตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน คือ แดบเมืองเชียงตุง เมืองยอง และเมืองลื้อ (เชียงรุ่ง) พุทธศาสนาแบบ “กิงโยน” จากล้านนาได้เข้าไปรุ่งเรืองอยู่ก่อนหน้าเป็นเวลานานแล้วโดยการที่พระญามังรายได้ส่งหลานคือ เจ้าน้ำท่วม เข้าไปปกครองเมืองเชียงตุงในครั้งนั้นได้ส่งพระสงฆ์ไป 2 รูป และพระพุทธรูปอีก 4 องค์

ต่อมาในหลักฐานพงศาวดารเมืองเชียงตุงซึ่งได้บันทึกไว้ว่า ในสมัยพระญาผายู ได้ส่งโอรสชื่อเจ้าเจ็ดพันตู ไปปกครองเมืองเชียงตุง หลังจากเป็นเมืองร้าง โดยเชื่อว่าต้องถวายเมืองให้กับพระสงฆ์ก่อน จึงจะแก้เคล็ดได้จึงมีพระสงฆ์ไปด้วยโดยกระทำให้ตั้งแต่สมัยเจ้าน้ำท่วม เป็นต้นมา (ทวี สว่างปัญญางกูร, 2533:33) ในครั้งพระเจ้าเจ็ดพันตู ได้นิมนต์พระมหากงสาวดี พระมหาสิริปัญญา พระเถรันทะ และ พระเถรพุทธโฆชะ ไปด้วยโดยการจัดพิธีถวายเมืองเชียงตุงแด่พระสงฆ์นั้นจัดที่วัดลีเชียงพระ (วัดพระสิงห์) โดยที่เมืองเชียงตุงเจ้าเจ็ดพันตูได้สร้างวัดขึ้น 4 วัด เป็นที่จำพรรษาแก่หัวหน้าคณะทั้ง 4 รูป ได้แก่ วัดพระแก้ว วัดหัวข่วง วัดฟ้าก้าง และวัดจอมทอง (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2552, หน้า89)

พระพุทธศาสนาที่เจ้าเจ็ดพันตู นำเข้าไปในเมืองเชียงตุงนั้น จากการอ้างอิง เสมอชัย พูลสุวรรณ น่าจะเป็นนิกายหริภุญชัย ที่อาจแพร่เข้าไปในเชียงตุงในสมัยพระญามังราย โดยพุทธศาสนานิกายนี้ ได้รวมกับนิกายรามัญวงศ์ (ลังกาเก่า) ที่พระสุนทรธรรมาธิราชสุโขทัยนำเข้าไปเผยแพร่ในล้านนาในสมัยพระเจ้ากือนา (พ.ศ.1898-1928) ตั้งศูนย์กลางอยู่ที่วัดสวนดอก ในเมืองเชียงใหม่ และได้เผยแพร่ต่อไปถึงเมืองเชียงตุง นำโดยพระมหาสามีเจ้าสุชาโตจากเมืองเชลียงและศิษย์อีกสองรูป คือ พระอินทปัญญา และพระธรรมรังสี พุทธศาสนานิกายรามัญวงศ์ตั้งศูนย์กลางอยู่ที่วัดยางกวง นอกเมืองเชียงตุง จึงเรียกว่า “หนยางกวง” (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2552, หน้า89)

พระพุทธรูปที่ประดับด้วยอัญมณีหลากสี ชาวบ้านเรียกว่า พระเกล็ดนาค
ประดิษฐาน ณ วัดยางทอง ซึ่งตั้งอยู่นอกตัวเมืองเชียงใหม่

ศาสนาพุทธจากลังกาวงศ์อีกนิกายหนึ่งได้เข้าไปสู่เชียงใหม่
ในราวปี พ.ศ.1989 โดยเรียกว่านิกาย “ป่าแดง” ที่กระจายตัวมา
เผยแผ่ในเชียงใหม่โดยพระมหาญาณคัมภีร์ ได้ส่งพระโสมจิตเถระ
โดยมีเรื่องเล่าว่า มีเปรตมารบกวนชาวบ้านแต่นิกายหนานางทองไม่
สามารถไล่เปรตไปได้ แต่เมื่อชาวบ้านนิมนต์พระนิกายป่าแดง
ก็สามารถไล่เปรตไปได้ แต่ที่เป็นปัญหาของสองนิกายก็คือการ
กล่าวหากันในเรื่องวัตรปฏิบัติทางศาสนา และเรื่องมายูติโดยมีการ
ขอร้องจากทางเชียงใหม่โดยพระแก้วเมือง (เสมอชัย พูลสุวรรณ,
2552, หน้า90-91 และ บำเพ็ญ ธรวิน, 2538)

วัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่สืบเนื่องจากพุทธศาสนาจากล้านนา
ที่เข้ามาสู่เชียงใหม่ในครั้งนั้นคือ การใช้ระบบอักษรตัวเขียนที่เรียกว่า

“อักษรธรรม” หรือ “ตัวธรรม” ของล้านนา โดยต่อมาได้พัฒนาให้มีลักษณะเฉพาะเรียกว่า “ตัวเงิน” โดยอักษรธรรมแบบล้านนานี้ได้ใช้ในการเขียนเรื่องราวในพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นตัวอักษรศักดิ์สิทธิ์ โดยอักษรธรรมนี้แพร่กระจายไปทั่วภูมิภาคตอนบนของเอเชียอาคเนย์ ในถิ่นฐานที่คน “ไต” นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทในดินแดนเมืองเชียงตุง เมืองยอง เมืองเชียงรุ่ง เมืองแลม เมืองจิงกู๋ เมืองซือเหมา เขตไตคอง และเมืองแสนหวิ ความรู้ทางอักษรศาสตร์ของเชียงตุงสามารถแปลพระไตรปิฎกทั้งชุดรวมถึงคัมภีร์วิสุทธิมรรคจากภาษาบาลีเป็นภาษาจีนได้ (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2552, หน้า 93)

วัดพระเจ้าหลวง หรือ วัดมหาเมียงมูณี

วัดพระเจ้าหลวง หรือ วัดมหาเมี่ยมมณี

กลุ่มเชียงตุงมีความแตกต่างกับกลุ่มเมืองที่อยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำสาละวินที่มีตัวอักษรที่เรียกว่า “ลิกตัวป่อง” ซึ่งใช้ในการจารึกเรื่องราวต่างๆ เป็น “ภาษาไต” ได้แต่ไม่สามารถแทนเสียงบาลีได้ครบถ้วน ดังนั้นกลุ่มไต (โหลง) และกลุ่มพุทธศาสนานิกายกัจจอบแบบพม่า จึงได้ใช้อักษรพม่าในการถ่ายเสียงบาลีในเรื่องทางพุทธศาสนา

ในส่วนรูปแบบทางศิลปกรรมนั้นในระยะแรกที่เชียงตุงกับเชียงใหม่มีสัมพันธ์ไมตรีในฐานะเมืองเครือญาติกันถึงแม้ว่าการตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าของทั้งสองเมือง เชียงใหม่ เชียงตุง ก็เป็นอิสระต่อกันในฐานะประเทศราชของพม่า ศิลปกรรมต่างๆ ก็ยังคงเป็นรูปแบบเดียวกันจนมาถึงสมัยเจ้ากาวิละนั้นได้มีการกวาดต้อนผู้คน จนเมืองเชียงตุงเกือบเป็นเมืองร้าง เมื่อมีการฟื้นฟูเมืองขึ้นมาใหม่โดยเชียงตุงแยกตัวไปขึ้นกับพม่านั้น ศิลปกรรมทางพุทธศาสนาได้มีการ

ผสมผสานกับสกุลช่างทางมณฑลเลย เช่น การสร้างพระมหาธาตุในสมัยเจ้าก้อนแก้วอินแถลงเป็นเจ้าฟ้าเชียงตุง

ทางการพม่าได้เข้ามาจัดการทางพุทธศาสนาในเมืองเชียงตุงหลักจากจากที่มีการทำลายหอคำเจ้าฟ้าเชียงตุงในปี พ.ศ. 2534 โดยมีพระสงฆ์จำนวนมากคัดค้านการทำลายหอคำดังกล่าว และพระเหล่านั้นได้ถูกจับไปเป็นจำนวนมากและรัฐบาลพม่าได้กำหนดให้พระสงฆ์ในเชียงตุงมีการให้เลือกนิกาย โดยส่วนใหญ่เลือกที่จะเข้าร่วมนิกายสุธรรมาซึ่งเป็นนิกายสงฆ์ที่ใหญ่ที่สุดในพม่า โดยมีนิกายรองลงมาคือนิกายส่วยจิ้น และลดฐานะของประมุขสงฆ์ของเชียงตุงลงเทียบเท่าเจ้าคณะสงฆ์ระดับจังหวัด นอกจากนี้แล้วทางการพม่ายังได้สร้างพระพุทธรูปแบบพม่าประทับยืนขึ้นสูงราว 60 ฟุต สกุลช่างทางมณฑลเลย บนดอยจอมสักสร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2541 โดยสร้างแบบเดียวกันที่เมืองลา อีกด้วย โดยเป็นคติความเชื่อเรื่องพระเจ้าเลียบโลกที่ทำนายเมืองต่างๆ การสร้างครั้งแรกที่ยอดเขาเมืองมณฑลเลย ในสมัยพระเจ้ามินดง นับเป็นความพยายามของรัฐบาลพม่าที่จะสร้างรูปแบบพุทธศาสนาในแบบพม่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีปรากฏพบเห็นโดยทั่วไปในรัฐฉาน เช่น การสร้างเจดีย์ เขวดากองจำลอง การสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้าบุเรงนอง การปรับปรุงวัดไทใหญ่ ให้เป็นแบบพม่า การสร้างเจดีย์เขวดากองจำลองให้โดดเด่นกว่าอนุสาวรีย์เสรีภาพ (อนุสาวรีย์สัญญาปางโหลง) ที่เมืองปางโหลง (เครือข่ายปฏิบัติงานผู้หญิงไทใหญ่, 2552)

พระพุทธรูปปางขึ้นวันบดอยจอมล็ก เมืองเชียงตุง

พระพุทธรูปปางขึ้นวัน ฦ วัดจอมคำหลวง (วัดพระธาตุนจันตะ) เมืองลา

ในการเดินทางสำรวจวัดในเชียงตุงพบว่า ตรงกลางแท่นพระประธานในวิหารนั้นจะมีพระพุทธรูปแบบกรุงเทพฯ มาวางไว้ตรงกลางเสมอ การไปหลายครั้งระยะห่างกันหนึ่งปีก็พบว่าพระพุทธรูปแบบกรุงเทพฯ ได้เปลี่ยนองค์ใหม่ไปแล้ว แสดงว่ามีการนำพระพุทธรูปมาวางไว้โดยคนไทยเป็นจำนวนมากและต้องวางไว้ตรงกลางหน้าพระประธานเสมอ นับว่าเป็นการเมืองเรื่องศาสนาระหว่างพม่า ไทย และมีพื้นที่เชียงตุงเป็นสนามทางการเมือง

การเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เมืองเชิงสัญลักษณ์แห่งอำนาจ การทុบทำลายหอค้าสัญลักษณ์ของรัฐเจ้าฟ้าหรือแม้กระทั่งการลดความสำคัญ กู่ (ทีไว้อัฐิ) ของเจ้าฟ้าในเชียงตุง ว่าเป็นสถานที่ต้องห้าม ถ้าเรามีผู้นำเที่ยวเป็นเจ้าหน้าที่ของ

รัฐเขาก็จะไม่แนะนำให้ไป แต่ถ้าเราจะไปเขาจะไม่เดินเข้าใกล้เลย
ให้นักท่องเที่ยวเดินไปเอง

กูเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุง

การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางศาสนาที่น่าสนใจในปี พ.ศ. 2557 นี้ หลังออกพรรษา จะมีการธรรมาตรา ของกลุ่มองค์กร สงฆ์ขนาดใหญ่จากประเทศไทย ซึ่งมีสาขาเป็นอาคารสามชั้น ในเมืองเชียงตุง เดินทางมาประชุมจัดงานมีการจัดรถทางการ พม่ามาเป็นขบวนขนาดใหญ่ การจัดงานแบบนี้ที่เคยจัดมาแล้ว ในกรุงเทพมหานคร ครึ่งนี้จัดกลางเมืองเชียงตุงรอบวิหารพระมหาโมณี โดยมีการรณรงค์อาสาสมัครมากมาย จากนักศึกษามหาวิทยาลัย เชียงตุงด้วย

มหาสังฆทานครั้งประวัติศาสตร์ใจกลาง 'นครเชียงใหม่'
 รัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์
 ในวันเสาร์ที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2557

ขอเชิญร่วมพิธีถวายมหาสังฆทาน 315 วัด และถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุ
 สามเณรกว่า 3,500 รูป ณ บริเวณวงเวียน 5 แยกวัดมหาเมฆ

สอบถาม 087-504-8282, 081-819-2794 (ไทย), 093-003-5036 (Myanmar)
 หรือเส้า M 7 แก้วภูธรภาคเหนือ

ภาพจาก : <http://www.dmc.tv/pages/ข่าวประชาสัมพันธ์/ขอเชิญร่วมพิธีถวายมหาสังฆทาน-315-วัด-นครเชียงใหม่.html>

ภาพจาก : <https://www.facebook.com/pages/มันใจว่า-1000000-ล้านคน-รักเชียงตุง/230383263669381>

พัฒนาการทางศาสนากับรัฐที่เป็นหนึ่งเดียวกันนี้ เป็นรูปแบบเชิงอำนาจ ที่ได้รับอิทธิพลจากศูนย์กลางอำนาจศาสนาที่มีต่อรัฐเชียงตุง สามารถแบ่งได้เป็นสามระยะคือ สมัยอยู่ภายใต้อิทธิพลล้านนา เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพม่า สมัยอยู่ภายใต้อาณานิคมอังกฤษ และเมื่อเป็นส่วนหนึ่งของรัฐฉานสหภาพพม่า ต่อพัฒนาการนี้ไม่ได้มีความเป็นหนึ่งเดียวเสมอไปทั้งระหว่างพม่ากับเจ้าฟ้าเชียงตุง และระหว่างเจ้าฟ้าเชียงตุงและ กลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้โครงสร้างอำนาจรัฐแบบจารีต

หลอย (ปลั่ง) ในเศรษฐกิจรัฐเชียงตุง และความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์

ในเขตรัฐฉานตะวันออกของแม่น้ำสาละวินไปจรดแม่น้ำโขง นั้นประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก ในพื้นราบได้แก่ กลุ่ม “จีน” “ลื้อ” และ “ยอง” ในส่วนบนพื้นที่สูงได้แก่ กลุ่ม “หลอย” “ก้อ” “มูเซอ” “ว้า” “ลัวะ” “อาข่า” “แอ่น” ในส่วนของกลุ่ม ไต (โหลง) จากรัฐฉานตอนใต้ และกลุ่ม “ไต (เหนือ)” จากเขตใต้ของมณฑลยูนนาน

โดยกลุ่มชาติพันธุ์หลอย (ปลั่ง) นี้ถูกอธิบายในงานทางวิชาการของไทยหลายชิ้นว่า เป็นกลุ่ม ภาษามอญ-เขมร ที่บางครั้งถูกเรียกว่ากลุ่มลัวะ⁵ ที่ถูกเล่าว่าเป็นเจ้าของถิ่นเดิมในล้านนาและเชียงตุง โดยที่จิตร ภูมิศักดิ์ได้กล่าวถึง การกลืน กลายลัวะให้เป็นไตหลอยดังนี้ “โดยเจ้าของถิ่นเดิมเชียงตุงนั้นเป็นลัวะ (ล้า, ว้า) ซึ่งเป็นผู้สร้างบ้านแปลงเมืองมาก่อน ในคำกล่าวที่ว่า สร้างก่อผ้า ล้าก่อเมือง คือเทวดาสร้างฟ้า ล้า (ลัวะ) สร้างเมือง เมื่อไตได้กลืนคน

⁵ ในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างปลั่ง กับลัวะนั้นแตกต่างกันโดยไม่มีความสัมพันธ์เชิงชาติพันธุ์ถึงแม้ว่าในทางภาษาศาสตร์จะจัดให้อยู่ในกลุ่มภาษาที่มีรากฐานเดียวกันก็ตาม โดยกลุ่มลัวะในพื้นที่ประเทศไทยนั้นจะนับถือชนหลวง วิถีความเป็นวีรบุรุษในตำนานร่วมกันซึ่งกลุ่มปลั่งนี้ไม่มี และการเรียกตนเองว่าปลั่งนั้นได้เรียกตัวเองมาตั้งแต่อาศัยอยู่ใน พื้นที่ของสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน และกระจายตัวตามเส้นทางการค้าโบราณจากคุนหมิงในมณฑลยูนนาน สิบสองปันนา สามแคว เมืองลา เมืองม้า เชียงตุง เชียงราย เชียงใหม่ ตาก และออกทะเลที่เกาะตะมะ โดยกลุ่มไทใหญ่เรียกคนปลั่ง ว่า ไตหลอย หรือไตดอย (ฉวีวรรณ และคณะ, 2555, 67-73)

เหล่านี้ไปพวกล้า จึงหันมานับถือพุทธศาสนา และพูดโต แต่ยังคงอยู่ตามดอยอย่างบรรพบุรุษ เรียก “โตหลอย” โดยโตล้อเรียกกลุ่มนี้ว่า “ข้าสามตำ”⁶ แต่สำหรับนักวิชาการอีกหลายคนไม่ได้เหมารวมว่าหลอย (ปลั่ง) เป็นโต หรือไท เช่นบทความเรื่องคนไทกับเพื่อนบ้าน : กรณีเชียงตุง ของ มรว.รุจยา อาภากร⁷

โครงสร้างอำนาจของสังคมเชียงตุงนั้น ประกอบด้วยกลุ่มเจ้าที่เป็นคนโตจีน (ชิน) กลุ่มพระ และกลุ่มคนดอย ความสัมพันธ์ระหว่างคนดอย หรือ หลอย หรือปลั่ง⁸ ในงานภาคสนาม เมื่อสัมภาษณ์ คนแก่กลุ่มหลอย ในบ้านแก่ง ชายแดนเมืองเชียงตุงกับเมืองลา จะได้รับคำตอบว่า

“เราหนี่ พวกม้งราย มาอยู่บนดอย แต่เดิมนั้นเราเป็นเจ้าของเมืองเชียงตุง”

⁶ จิตร ภูมิศักดิ์(2544) ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว ขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติฉบับสมบูรณ์ เพิ่มเติมข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม พิมพ์ครั้งที่ 5 สำนักพิมพ์สยาม กรุงเทพมหานคร 303-309

⁷ รุจยา อาภากร, ม.ร.ว. 2545. “คน “ไท” กับเพื่อนบ้าน : กรณีเมืองเชียงตุง” การศึกษาประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ไท. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง หน้า178

⁸ กลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า ลัวะจัดอยู่ในกลุ่มภาษามอญ-เขมร ที่เรียกว่าตระกูลลอสโตรเอเชียติก ที่เป็นภาษา “ปลั่ง” สาขาสากลภาษาปะหล่อง โดยกลุ่มคนที่พูดภาษานี้ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในมณฑลยูนนานประเทศจีน บางส่วนอพยพไปเมืองเชียงตุง รัฐฉานประเทศพม่า และภาษาปลั่งยังมีภาษาถิ่นอีก 7 สำเนียงคือ กอนตอย จงมอย สะเตง แบมยอง กอนมา ปังโลซี และกอนกลาง

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการยอมรับว่าซื่อสัตย์เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น
หลอย (ปลั่ง) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความใกล้ชิดกับอำนาจรัฐ
เป็นส่วนหนึ่งของระบบการจัดเก็บรายได้ และมีหน้าที่ตามจารีตของ
เจ้าฟ้าเมืองเชียงตุงในการตีกลองบูชาผีเมืองในช่วงวันสังขารล่อง
และสงขุนสังขาร หน้าที่ของหลอยนี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจ
และการทำให้พุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมชาติพันธุ์หลอย
(ปลั่ง) ในฐานะที่พุทธศาสนาเป็นสถานภาพของชนชั้นปกครอง
รัฐเจ้าฟ้าเชียงตุง รวมถึงการปลูกฝ้าย เก็บใบชา ที่เป็นพืชทาง
วัฒนธรรม เป็นกลุ่มคนที่ทำงานในหอคำเจ้าฟ้าเชียงตุง เนื่องจาก
คนหลอย (ปลั่ง) จะมีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี แม้กระทั่งปัจจุบัน
ที่อำนาจเจ้าฟ้าหมดไปจากเมืองเชียงตุงแล้วก็ตาม กลุ่มคนหลอย
(ปลั่ง)ยังได้รับหน้าที่เฝ้าบ้าน หรือสถานที่ ของเครือญาติเจ้าฟ้า
เชียงตุงอยู่

พุทธศาสนสถานของหลอย (ปลั่ง)

ชุมชนและวัดของกลุ่มชาติพันธุ์หลอย (ปลั่ง) ในเขตเชียงตุง
เมืองลา สามด้าว กระจายตัวไปตามภูเขาตามเส้นทางเดินเท้า
ระหว่างกลุ่มหมู่บ้านในเขตภูเขาเป็นเส้นทางการค้า ห่างจากถนน
เชื่อมต่อระหว่างเชียงตุงเมื่อลามาก เช่น บ้านแสน บ้านแยก (แจ้ด)
จะห่างจากถนนราว 15 กิโลเมตร ขึ้นไปบนเขา ส่วนบ้านหนองหลวง
นั้น ห่างจากถนนประมาณ 30 กิโลเมตรทางเข้าหมู่บ้านจะพบประตู
หมู่บ้านที่เป็นไม้แบบเสาปักคาน มีทางเดินที่วางด้วยหินในระยะ
ก้าวเดินผู้ใหญ่เป็นระยะจากนอกประตูหมู่บ้านเข้ามาในหมู่บ้าน
กลุ่มบ้านจะอยู่ต่ำกว่าวัด

เจดีย์

อุโบสถและวิหาร

หมู่บ้าน

สภาพภายในเรือนยาว (Long House) ของกลุ่มชาติพันธุ์หลอย (ปลั่ง)

สำหรับบ้านของหลอย นั้นมีลักษณะพิเศษกว่าบ้านในเขตเอเชียอาคเนย์ตอนบน กล่าวคือมีลักษณะเรือนยาว (Long House) เรือนหนึ่งจะอาศัยอยู่กันราว 5-7 ครอบครัวแต่ละครอบครัวจะมีเตาไฟในบ้านของตนเอง การสอบถามชาวบ้านในพบว่า การอาศัยในเรือนยาวนั้นเป็นการเลี่ยงภาษีจากการนับหลังคาเรือน นับว่าเป็นเรือนยาวที่มีในเขตภูเขาที่นำศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติในเรือนยาว (จากการสังเกตของผู้ร่วมเดินทางที่เป็นนายแพทย์ให้ความเห็นว่าเมื่อดูจากรูปใบหน้าและอาการที่พบภายนอกคาดว่าจะมีการแต่งงานในเครือญาติใกล้ชิด) ขณะนี้เรือนยาวเหลืออยู่เพียงสองหมู่บ้านเท่านั้น คือ หมู่บ้านแฉัด หมู่บ้านแสน ในเขตเชิงตุงของพม่า ส่วนหมู่บ้านอื่นๆ ในเขตเมืองลา เมืองสามด้าวนั้นได้ถูกเขตปกครองตนเองเมืองลาบังคับให้แยกครอบครัวออกจากกันไปเป็นครอบครัวละหนึ่งหลัง โดยอ้างว่าจะเป็นการป้องกันโรคติดต่อได้ บ้านที่สร้างใหม่นี้ห่างจากเชิงตุงในราคาหลังละห้าหมื่นบาทไทย นับว่าจะต้องเป็นครอบครัวที่เงินเก็บมากพอสมควรหลังจากการขายข้าวและพืชผลทางการเกษตรประจำปี

ในส่วนความเชื่ออื่นๆ นั้นพบว่าในหมู่บ้านจะมีตำราทำนายโชคชะตา และที่สำคัญคือตำราการทำนายด้วยกระดูกขาไก่ ที่มีทุกหมู่บ้าน แม้กระทั่งหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่นที่จังหวัดเชียงราย ก็พบตำรานี้เช่นกัน และตำรานี้มีจำนวนตัวทายมากกว่าที่เคยพบในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ คือมีถึง 160 ตัวทาย⁹ โดยความเชื่อเรื่องนี้อาจเชื่อมโยงเรื่อง

⁹ 1. เฝไก่ ของ อาหม 132 แบบ เขียนด้วยอักษรภาอาหม 2. เฝไก่หลวงฟ้าของไทพ่าเก 59 แบบ เขียนด้วยอักษรไทพ่าเก 3. พับหมอดูไก่ ของไทลื้อ 112 แบบ อักษรไทลื้อแบบเก่า

ขุนลู ขุนโล ในตำนานกลุ่มไทใหญ่ในจีน

เราจะพบวัดและชุมชนของกลุ่มหลอย (ปลั่ง) นี้ ตามรายทาง การค้าโบราณ วัดบ้านเจ็ด วัดบ้านแสน วัดหนองหลวง และตามเส้นทางไปเมืองสามด้าว เมืองลา จะมีวัดหลวงป่าห้า วัดปากกลาง วัดป่าไถล วัดบ้านเก้น วัดหนองคำ วัดทะปางหลวง (โดยเรียงลำดับระยะห่างจากเมืองเชียงตุงออกไปถึงเขตสามด้าว)¹⁰ ซึ่งยังมีวัดของกลุ่มชาติพันธุ์หลอย ในพื้นที่นี้อีกจำนวนหนึ่งที่ยังไม่มีใครเข้าไปสำรวจที่เป็นเขตสุดท้ายของการแบ่งอำนาจระหว่างเชียงตุง กับเชียงรุ่ง คือเขตสามด้าว ที่ใช้คำว่า

“เอาปฏิญาณปนน้ำหลังดินที่หัวดอยสามเส้า น้ำย่อยพาย

¹⁰ เมืองสามด้าว เป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างเมืองลา กับเมืองน้ำปาด ในประวัติศาสตร์เมืองนี้ เป็นพื้นที่ที่แบ่งอำนาจระหว่าง สามเมืองใหญ่คือ เชียงตุง เชียงรุ่งและเชียงแสน ดังเอกสารโบราณที่ปริวรรตแล้วดังนี้ “เอาปฏิญาณปนน้ำหลังดินที่หัวดอยสามเส้า น้ำย่อยพายทางหนเหนือเป็นดินแดนเมืองแลม (เมืองในเขตเชียงรุ่ง-สิบสองปันนา) น้ำย่อยทางหนใต้เป็นแดนเมืองเชียงตุง” (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2531, หน้า 74-76) จ.ศ. 926 ฟ้าสุทธธรรมราชามาแบ่งข้าม่อน (ชาวดอย) ออกเป็นสามปุ่น แต่ละปุ่นตั้งเป็นท้าวหนึ่ง ท้าว 1 เข้ากับเมืองลื้อ (เชียงรุ่ง) ท้าว 1 เข้ากับเชียงตุง ท้าวหนึ่งเข้ากับเชียงแสน ตั้งหันมาจึงร้องว่าสามท้าวแล (จากเชื้อเครือเจ้าแสนหวีสิบสองพันนาหน้า 159) เมื่อภายหลังนี้ แดนดินเมืองลื้อรอดผาสสามเส้าน้ำเข้ารุ่ พื้นที่เมืองหลวงน้ำทาไป 2 วันทาง ผาสสามเส้าน้ำเข้ารุ่นั้น เป็นแดนดิน 3 สม คือเมืองลาว เมืองยวน แลดินแดนเมืองลื้อ ชุมกัน (จากเชื้อเครือเจ้าแสนหวีสิบสองพันนาหน้า 155) การแบ่งพื้นที่นี้โดยใช้เกณฑ์ระบบปันน้ำระหว่างกลุ่มภูเขาสามลูก หรือดอยสามเส้า มาใช้ ดังนั้นพื้นที่สามด้าว นี้จึงเป็นพื้นที่ที่เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างอำนาจของรัฐโบราณ

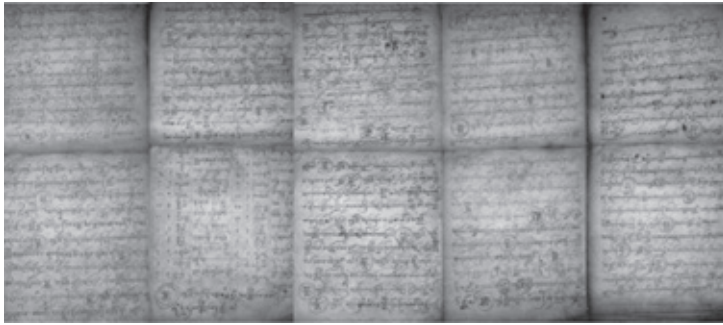

ทางเหนือเป็นดินแดนเมืองแลม (เมืองในเขตเชียงรุ่ง-สิบสองปันนา) น้ำย่อยทางเหนือได้เป็นแดนเมืองเชียงตุง” (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว, 2531, หน้า74-76) ปัจจุบันสามตัวอยู่ในเขตการปกครองตนเองชนกลุ่มน้อยเมืองลา¹¹

¹¹ เมืองลาเป็นเขตแดนติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เดินทางจากเชียงตุง ไปทางตอนเหนือของรัฐฉาน เส้นเขตแดนระหว่างเมืองเชียงตุงและเมืองลาคือ แม่น้ำหลาย เมื่อข้ามแม่น้ำหลายแล้วก็จะเข้าเขตปกครองตนเองเมืองลา โดยเขตปกครองตนเองนี้เรียกว่า เขตปกครองพิเศษที่ 4 มี 3 เมืองด้วยกัน คือ (1) เมืองลา ที่ตั้งกองบัญชาการใหญ่ของ NDAA (2) เมืองสือสือทางเหนือของเมืองลา และ (3) เมืองน้ำป่าน ทางตอนใต้เมืองลา เมืองลาเป็นศูนย์กลางการปกครองของเขตเขตปกครองพิเศษมาที่ 4 มาตั้งแต่ปี 2532 โดยมีชื่อเรียกกองกำลังนี้ว่า “กองกำลังสัมพันธมิตรประชาธิปไตยแห่งชาติ” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า National Democratic Alliance Army (NDAA) แต่จะเรียกง่าย ๆ ว่า “กองกำลังเมืองลา” กองกำลังเมืองลา NDAA ในอดีตเป็นกองกำลังในสังกัดพรรคคอมมิวนิสต์พม่า ต่อสู้กับรัฐบาลพม่า โดยมีจีนให้การสนับสนุน ต่อมาในปี 2532 ได้ถอนตัวจากพรรคคอมมิวนิสต์พม่าและเจรจาหยุดยิงกับรัฐบาลทหารพม่า และตั้งกองบัญชาการและพื้นที่เคลื่อนไหวยู่ในภาคตะวันออกรัฐฉาน ติดชายแดนจีนปัจจุบัน(2553)กองกำลังเมืองลา NDAA มีกำลังพลราว 3,500–4,000 นาย มีเจ้าชายสิ้น หรือ หลินหมิงเสียน เป็นผู้นำ

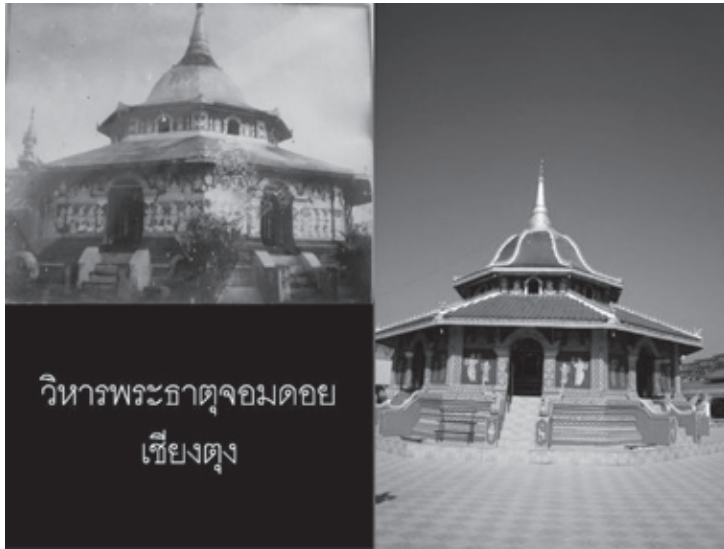

มีบทความทางวิชาการเกี่ยวกับวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ลพบุรี ได้แก่นงานของเกรียงไกร เกิดศิริ ที่ศึกษาตัวสถาปัตยกรรม วัดบ้านแจ้ง วัดบ้านแสน และกล่าวว่าเป็นสถาปัตยกรรมร่วมล้านนา-หลวงพระบาง (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2550) อีกงานหนึ่งของไกรทอง โชติวุฒิปพัฒนา เป็นการศึกษาในเรื่องสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชนชาติไทในรัฐฉาน กรณีศึกษา : อาคารท้องถิ่นเมืองเชียงตุง เมืองมั่ว เมืองลา (<http://www.kmitl.ac.th/ader/>) ในส่วนการศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ศิลป์ นั้นมีการศึกษาของศูนย์โบราณคดีภาคเหนือ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในรายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบ งานศิลปกรรมทางพุทธศาสนา ของชุมชนไท เมืองเชียงตุง รัฐฉาน สหภาพพม่า และชุมชนแม่ทะ จังหวัดลำปาง (พ.ศ. 2552) รวมถึงงานของศิริพงศ์ ศักดิ์สิทธิ์ ในวัดบ้านเกณ เมืองลา หลักฐานทางโบราณคดีที่มีชีวิต ทั้งสองเรื่องเป็นการศึกษาทางเปรียบเทียบวัดของกลุ่มชาติพันธุ์ลพบุรีกับล้านนา ในแง่มุมของศิลปกรรมและโบราณคดี ว่ามีลักษณะทางศิลปกรรมประเพณีร่วมกันอย่างไร

บทความนี้จึงไม่ได้มุ่งไปในเรื่องความเหมือนที่มีลักษณะ
ร่วมกันระหว่างล้านนา เชียงตุง ล้านช้าง เชียงรุ่ง แต่เป็นการศึกษา
เรื่องความแตกต่างที่มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยกลุ่ม
หลอย (ปลั่ง) สามารถใช้ความแตกต่างในการเข้าถึงผลประโยชน์
ทางการเมืองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างไรในสัญลักษณ์ที่ชาว
หลอยได้สร้างขึ้นในพุทธศาสนสถานของตน

วัดพระธาตุจอมดอย

ความกลมกลืนระหว่างชาติพันธุ์นั้นไม่ได้ราบรื่นทุกมิติทางสังคมวัฒนธรรม การแสดงออกทางศิลปกรรมในพุทธศาสนาก็เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างเขตแดนทางศิลปกรรมระหว่างกันได้ ในกรณีระหว่างกลุ่มหลอย(ปลั่ง) กับ กลุ่มเจ้าเชียงตุงก็เช่นกัน ในพื้นที่นอกเมืองเชียงตุงบนภูเขาจอมดอย มีวัดและเจดีย์ที่สร้างขึ้นโดยคนหลอย(ปลั่ง) โดยมีเรื่องเล่าที่อาจหมายถึงการนับถือศาสนาพุทธมาอย่างยาวนานจากไตเชิน กล่าวคือ นอกเมืองเชียงตุงมีพระธาตุเจดีย์ชื่อ พระธาตุจอมดอยมีตำนานกล่าวว่าสร้างโดยสองตายายชาวหลอย เมื่อแรกสร้างมีอำมาตย์ของเจ้าเมืองเชียงตุงไปห้ามไม่ให้สร้างพร้อมทั้งดูถูกว่าเป็นคนป่าจะสร้างเจดีย์ให้สำเร็จได้อย่างไรสองตายายจึง

สาปแข่งว่าถ้าเจ้าฟ้าเชียงตุงองค์ใดมานัสการพระธาตุของให้ป่วย
และมีอันเป็นไป

นายก้างไออุ่น และนางเอ๋ยแก้ว สองตายายผู้สร้างพระธาตุจอมดอย
ตามตำนานที่ได้กล่าวไว้

นอกจากนี้ ที่วัดราชฐานหลวงเชียงยีนมีพระพุทธรูปสำริด
ยืนจีบนิ้วที่ชาวลัวะนับถือและต้องจัดเครื่องบรรณาการมาสักการะ
ทุกปี¹² แต่มีเรื่องเล่าที่ซ่อนทับในเมืองเชียงตุงที่กล่าวถึงพระพุทธรูป
องค์นี้ว่า ได้นำมาจากที่ไหนไม่ทราบ แต่นำมาประดิษฐานไว้ที่วัด
เชียงยีนนี้เพื่อที่จะใช้หลอมเป็นลูกกระสุนในช่วงสงครามโลกครั้งที่
2 ซึ่งทหารใช้พื้นที่วัดเป็นส่วนหนึ่งของกองบัญชาการด้วย ความทับ
ซ้อนของเรื่องเล่านี้แสดงให้เห็นความพยายามที่จะสร้างความหมาย
ใหม่ทับซ้อนความหมายเดิมระหว่างคนสองกลุ่ม

¹² เสมอชัย พูลสุวรรณ อ้างแล้ว ,2552,หน้า 84

จากตำนานเรื่องนี้เราอาจจะกล่าวได้ว่ากลุ่มหลอย (ปลั่ง) หรือ ไตดอย มักจะนิยมสร้างพระธาตุที่มีหลังคาคลุม และเกรียงไกร เกิดศิริได้กล่าวว่า

จากการสำรวจวัดไตหลอยเกือบทุกวัดพบว่า พระธาตุของวัดไตดอยเกือบทุกหลังจะมีหลังคาคลุม ในศรีลังกามีวิหารครอบเจดีย์ที่เรียกว่า “วฏทาเค” ส่วนถ้าอยู่ในเชียงตุง เป็นเรื่องปกติของพม่าที่ชอบสร้างอาคารคลุมเจดีย์ มีบ้างในบ้านเราที่ติดอิทธิพลนี้มา เช่นวิหารหลังหนึ่งในวัดพุทธโสธรอยู่ อยู่ชยาแนวคิดเรื่องเจดีย์ที่ทำอาคารครอบ แม้จะมีต้นกำเนิดจากอินเดีย แต่มีความนิยมอย่างสูงมากในลังกา เรียกว่า “อุปามระ” ซึ่งแปลว่า สถูปมีหลังคาคลุมในเชียงตุงพบมากเนื่องจากทำเจดีย์องค์ไม่ใหญ่มากนักครับ และน่าจะสัมพันธ์กับการเผยแพร่ศาสนาของนิกายป่าแดงนอกจากที่เชียงตุงยังพบที่เชียงแสนอยู่ด้วยจำนวนหนึ่งครับ ลองสังเกตรอบฐานเจดีย์จะมีก้อนหินนอนอยู่ นั่นคือหินเสาหินซึ่งเสาโครงสร้างไม่ได้พังทลายลงไปแล้วแต่เราพบที่เชียงใหม่น้อยมากๆ อาจเป็นเพราะเจดีย์ต่างๆ ในพุทธศาสนาได้ถูกสถาปนาขึ้นจนหมดแล้วตามวัดต่างๆ ในเมืองเชียงใหม่ และเมื่อมีนิกายใหม่เข้ามาจึงไม่ได้สถาปนาเจดีย์องค์ใหม่ขึ้นในเชียงตุงจะมีหลายที่ครับ ที่สำคัญคือ พระธาตุจอมดอย พระธาตุเป้งใจ วัดอิน และวัดในของกลุ่มไตดอยแถบเมืองลา เช่น วัดน้ำย้อย วัดน้ำไค้ วัดกาตใหม่ เป็นต้นกลุ่มไตดอยนิยมสร้างเจดีย์บนภูเขา และมีขนาดไม่ใหญ่โตนัก จึงเป็นมูลเหตุให้สร้างอาคารคลุมเจดีย์เพื่อเกิดที่ว่างภายในสำหรับประกอบพิธีกรรมลักษณะเช่นเดียวกับการสร้างวิหารหน้าเจดีย์ในวัฒนธรรมล้านนา สุโขทัย อยู่ชยาครับ หากแต่เมื่อเจดีย์ไม่ใหญ่มากก็สร้างสวมเลย

เสอชัย พูลสุวรรณ ในรัฐฉาน (เมืองไต) หน้า 84 โดยอ้างอิงใน
บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ อีกทีจากหนังสือคนไทยในพม่า (2503 หน้า 349-
380)

พวกหลอย นี้ได้รับวัฒนธรรมพุทธศาสนาจาก จีน มานาน
แล้ว ที่นอกเมืองเชียงตุงไม่สู้ไกลนัก มีพระธาตุเจดีย์สำคัญเป็นของ
โบราณองค์หนึ่งเรียกว่าพระธาตุจอมหลอย มีตำนานกล่าวว่าสร้าง
ขึ้นโดยชาวหลอยสองคนตายาย เมื่อแรกสร้างมีอำมาตย์ของเจ้าเมือง
เชียงตุงมาห้ามปราม แล้วยังปรามาสดูหมิ่นว่าเป็นชาวป่าชาวเขาจะ
สร้างเจดีย์สำเร็จได้อย่างไรทั้งสองตายายจึงผูกใจเจ็บสาปแช่งไว้ว่า
ผู้ใดขึ้นเป็นเจ้าฟ้าเชียงตุง ถ้าหากขึ้นพระธาตุจอมหลอย ขอให้
ประสบโรคาพยาธิภัยอันตรายมีอันเป็นไปต่างๆ นานาเท่าที่ผ่านมาจึง
ยังไม่เคยมีเจ้าเมืองเชียงตุงพระองค์ใดกล้าทดลองขึ้นมัสการพระ
ธาตุจอมหลอยได้ทั้งที่พระธาตุนี้ถือเป็นเจดีย์สถานสำคัญของเมือง
เชียงตุงแห่งหนึ่ง

มีอีกเรื่องเล่าจากหนังสือรายงานการวิจัยเรื่องการศึกษา
เปรียบเทียบศิลปกรรมทางพุทธศาสนาของชุมชนไทเมืองเชียงตุง
รัฐฉานสหภาพเมียนมาและชุมชนแม่ทะจังหวัดลำปาง โดยมี
บทความวิจัยย่อยในรายงานนี้เรื่อง การนับถือ ผี หรือ “เทวดา” ของ
เชียงตุง-แม่ทะ โดยอนุกุล ศิริพันธุ์ หน้า 252 ดังนี้

ที่วัดพระธาตุจอมดอย ภายในหอ (ศาล) มีรูปปั้นชายหญิง
หันหน้าไปทางพระธาตุ โดยมีตำนานกล่าวว่า มีเศรษฐีสองผัวเมีย
เป็นเจ้าครุฑธาสร้างพระธาตุจอมดอย ในเวลานั้นเจ้าฟ้าสั่งให้ชาวบ้าน
ทั้งหมดช่วยสร้างกำแพงเมืองแต่สองผัวเมียเศรษฐี ขึ้นมาสร้างพระ
ธาตุไม่ได้ไปสร้างกำแพงตามคำสั่งเจ้าฟ้า ความรู้ถึงเจ้าฟ้าฯ จึงสั่ง

ประหารชีวิตและก่อนโดนประหารชีวิตสองผัวเมียได้อิฐฐานไม่ให้
เจ้าฟ้าและเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ได้ขึ้นมาไหว้พระธาตุจอมดอยอีก
มีเรื่องเล่าว่าครั้งหนึ่งเจ้าฟ้าจะขึ้นมาไหว้พระธาตุแต่ไม่สามารถขึ้น
มาได้เพราะช้างไม่ยอมขึ้นตั้งแต่นั้นมาเจ้าฟ้าจึงไม่ได้ขึ้นมาไหว้พระธาตุ
อีกเลย ชาวบ้านจึงยกย่องผัวเมียเศรษฐีเป็นเทวดารักษาพระธาตุ

ผู้เขียนได้เดินทางไปสัมภาษณ์พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาที่
วัดพระธาตุจอมดอยนี้แห่งนี้ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า คนหลอย (ปลั่ง)
สองคนนี้มีชื่อว่า ก้างไออุ่น และนางเอ๋ยแก้ว เป็นผู้สร้างเจดีย์นี้บรรจุ
พระเกศาพระพุทธรเจ้า 4 เส้นและเรื่องเกศาพระพุทธรเจ้านี้ได้ปรากฏ
ในจิตรกรรมลายคำ ภายในวิหารของวัดพระธาตุจอมคำ ว่าเป็นการ
ประดิษฐานพระพุทธรศาสนาก่อนคนไตเงินจะเข้ามาตั้งถิ่นฐาน

ดังนั้นเราจะพบวิหารครอบเจดีย์ ในกลุ่มศาสนสถานของ
กลุ่มคนหลอย (ปลั่ง) ในบทความนี้จะอธิบายถึงการที่กลุ่มชาติพันธุ์
หนึ่งกำลังหลบซ่อนสิ่งที่ตนเองศรัทธาและมีความสามารถในการ
ประดิษฐานศาสนาได้มาอย่างยาวนานกว่ากลุ่มคนที่มีอำนาจ เพื่อ
ตนเองจะได้ใช้ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการเลื่อนชั้นทางสังคมใน
โครงสร้างสังคมระบบเจ้าฟ้าได้อย่างแนบเนียน และยังรักษาความ
เป็นอัตลักษณ์ตนเอง ทำให้เจ้าฟ้าเห็นว่า คนหลอยไม่ได้แข่งขันบุญบารมี
กับกลุ่มเจ้าฟ้าเลยและยังเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมต่างๆ ประจำปีอีก
การสร้างเจดีย์จึงเป็นสิ่งที่หลบซ่อนไว้ เช่น วัดบ่วงม วัดบ้านแยก
วัดบ้านแสน วัดหนองหลวง วัดหลวงบ้านห้า วัดป่าไถล วัดป่ากลาง
วัดป่าดီး วัดบ้านก้าง วัดหนองคำ วัดบ้านเกณ วัดทะปางหลวงเป็น
วัดตามเส้นทางการค้าโบราณจากสิบสองปันนามายังสามด้าว เมือง
ลาและเชียงใหม่

ลักษณะการสร้างวิหารครอบเจดีย์ พบมากตามเส้นทางจากสิบสองปันนา
มายังสามด้าว เมืองลาและเชียงตุง

แม้สถานะทางสังคมระหว่างไทเขินกับพลอยจะต่างกัน แต่ความศรัทธาในศาสนานั้นไปในแนวทางเดียวกัน กลุ่มพลอย (ปลัง) เองนั้นได้รับเอาพุทธศาสนามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เพื่อสร้างความแตกต่าง จากกลุ่มคนชาวเขาที่อยู่บนดอยทางไกลศูนย์กลางอำนาจรัฐ ศาสนาได้สร้างสถานภาพของกลุ่มชาติพันธุ์พลอย (ปลัง) แตกต่าง ไปที่อยู่ระหว่างคนไม่มีศาสนากับกลุ่มผู้มีอำนาจรัฐ แต่ความมีสถานภาพนี้ดำรงอยู่บนความแตกต่างทางการเมือง และทางศิลปกรรมทางพุทธศาสนา ข้อสังเกตนั้นกล่าวคือ เหตุที่ ชาติเจดีย์ที่เป็นวัดของกลุ่มพลอย (ปลัง) นั้น มีขนาดเล็กและ ถูกคลุมด้วยวิหารอีกชั้นหนึ่งที่แตกต่างจากงานพุทธศิลป์ของกลุ่มคนไท ที่แสดงถึงชาติเจดีย์ที่มีขนาดใหญ่และเด่น แต่ของกลุ่มพลอย (ปลัง) เองนั้นแสดงถึงความอ่อนเร้น ความศรัทธา ไม่ให้อำนาจของรัฐแบบจารีตเจ้าฟ้า

พบเห็น เพื่อที่ตนเองจะแสดงความศรัทธาของตนได้ โดยอยู่ภายใต้
อำนาจรัฐจารีต สิ่งที่แตกต่างกันอีกประเด็นหนึ่งคือการจัดลำดับชั้น
การตั้งถิ่นฐานเข้ากับระบบจักรวาลวิทยา ทางพุทธศาสนา โดยจะ
มีพระธาตุของศาสนสถาน อยู่ในพื้นที่สูงที่สุด ลำดับต่อมาเป็น
ศาสนสถานที่อาศัยของพระสงฆ์ ต่อมาเป็นพื้นที่หมู่บ้าน ทำให้ระบบ
ของกลุ่มชาติพันธุ์นี้แม้ว่าจะเป็นคนดอยที่ห่างไกล แต่ให้ความหมาย
เป็นส่วนหนึ่งของระบบของศาสนา ซึ่งจะแตกต่างจาก กลุ่มคนไตเขิน
ที่เมืองเชียงตุงที่ไม่สามารถเชื่อมต่อบ้านของตนเข้ากับระบบจักรวาล
วิทยาได้เลย

การที่กลุ่มชาติพันธุ์หลอยในเชียงตุงเป็นส่วนหนึ่งในระบบ
เศรษฐกิจแบบเจ้าฟ้า และการเข้าใกล้ชิดกับศูนย์กลางอำนาจทั้งทาง
เศรษฐกิจ การเมือง พิธีกรรม และศาสนา ทำให้ศาสนสถานของกลุ่ม
ชาวหลอย (ปลั่ง) มีลักษณะที่เป็นการสร้างอัตลักษณ์ลักษณะทาง
ชาติพันธุ์ถึงแม้ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งในลำดับชั้นทางสังคม แต่มีความ
แตกต่างที่พบเห็นทางกายภาพ ในศาสนสถานที่แตกต่างจากมิติของ
ศาสนาของรัฐเจ้าฟ้าเชียงตุง ที่ไม่ใช่การได้รับอิทธิพลทางรูปแบบ
ศิลปกรรมเพียงอย่างเดียว แต่กลายเป็นการคัดสรรรูปแบบทาง
ศิลปกรรม เพื่อการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ไตรภูมิ ภาพและสัญลักษณ์ ในพุทธศาสนสถาน ของกลุ่มชาติพันธุ์หลอย (ปลั่ง)

พุทธศาสนาได้อธิบายลักษณะจักรวาลที่เราอยู่นี้ว่ามีสี่ฐาน ทรงกลมหนึ่งวงกลมจะเท่ากับหนึ่งจักรวาล แต่ละจักรวาลจะเรียงตัวต่อกันเป็นจำนวนมหาศาล (อนันต์จักรวาล) ในหนึ่งจักรวาลนั้นจะมีศูนย์กลางจักรวาลคือเขาพระสุเมรุ วางอยู่บนก้อนหินสามเส้า (เขาศรีกฐ) ยอดเขาพระสุเมรุ คือ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือเมืองไตรตรึง เป็นที่อยู่ของพระอินทร์ และเป็นทีประดิษฐานพระเกตุแก้วจุฬามณี เชิงเขาพระสุเมรุเป็นบริเวณของป่าหิมพานต์ รอบๆ เขาพระสุเมรุ เป็นเขาสถับบริภัณฑ์ทั้ง 7 คั่นด้วยมหานทีสี่พันครุ ภูมิมนุษย์จะอยู่ชั้นกลาง มีที่อยู่อาศัยบนแผ่นดิน 4 ทวีป สวรรค์มี 16 ชั้น ก่อนจะถึงชั้นพรหม และชั้นนิพพาน ที่หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ในป่าหิมพานต์เชิงเขาพระสุเมรุจะมีสัตว์หิมพานต์จากคติความเชื่อตามเส้นทางการสำรวจนี้พบว่ามี นาค นาคเกี้ยว หงส์ หงส์ไปคอบ มอม กินรี กิณร นกหัสดีลิงค์ สิงห์

ตามคติทางพุทธศาสนาเรื่องไตรภูมินั้นจะแตกต่างจากกลุ่มของศาสนาพราหมณ์ในรายละเอียด เช่น ในเรื่องการจัดระบบในคติทางพุทธศาสนานั้นบนยอดเขาพระสุเมรุนี้มีสวรรค์ของพระอินทร์ตั้งอยู่ ข้างบนเหนือไปเป็นชั้นพรหมต่างๆ ต่ำลงมาจากยอดเขาด้านข้างเขาพระสุรุเป็นสวรรค์ชั้นของจตุมหาราชิกา (ท้าวจตุโลกบาล) และต่ำลงไปเป็นกลุ่มภพของอมนุษย์ อสุร ได้ลงไปเป็นนาคพิภพ และได้ดินลงไปเป็นนรก ในส่วนของพราหมณ์ ถือว่าเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางเหมือนกัน แต่สวรรค์ของพระอินทร์ไม่ได้อยู่บนยอดเขา

พระสุเมรุ แต่ไปอยู่ทางทิศเหนือของเขาพระสุเมรุ ส่วนทางทิศใต้เป็น
ที่อยู่ของพระวิษณุ พระศิวะ เรียกไวกุนธรูและไกรลาส ความแตก
ต่างที่สำคัญยังมีอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องสถานภาพของเทพ เช่น
พระอินทร์ของพราหมณ์ นั้นเป็นสถานภาพคงที่ไม่ตาย เป็นนิรันดร์
ส่วนเทพของคติทางพุทธศาสนานั้นเป็นกลุ่มที่เวียนว่ายตายเกิด
สรวรรค์ชั้นไหนก็ไม่เที่ยงในคติทางพุทธศาสนา

ไตรภูมิในพุทธศาสนสถานของลพบุรีนั้นมีลักษณะที่เฉพาะ
ทางกลุ่มชาติพันธุ์และเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏอย่างเด่นชัด ในการใช้
พื้นที่ภูมิประเทศในการจัดลำดับชั้นของศาสนสถานกับชุมชนตาม
ลำดับความสูงของพื้นที่โดยมีเจดีย์เป็นยอดสูงสุดเหมือนกับเขา
พระสุเมรุ

ทางเข้าก่อนถึงพื้นที่ของวัดนั้นจะเป็นต้นไม้ใหญ่(ต้นสระรี)
เปรียบเสมือนการเข้าสู่แกนกลางของเขาพระสุเมรุที่ต้องผ่านป่า
หิมพานต์ ที่ประติมากรรมมีสัญลักษณ์สำคัญคือ หงส์พายคอ และกนิรี
เป็นสัญลักษณ์ของการเข้าสู่แกนกลางของจักรวาล

กลุ่มชาติพันธุ์ลพบุรีได้ใช้สัญลักษณ์ “นาคเกี้ยว” จำนวน 8
ตัวเป็นสัญลักษณ์ ที่สื่อถึงไตรภูมิแบบ แนวแกนตั้ง การเกี่ยวกันของ
นาคมีลักษณะเป็นรูปประนาบทรงกลมและบนระนาบพื้นที่สี่เหลี่ยม
บางรูปนั้นเป็นรูปนาคที่เกี่ยวรัดกันเป็นผิงตารางในลักษณะ “หูกทอ
ผ้า” โดยเปรียบเทียบการทอผ้าเหมือนการสร้างจักรวาล (เอเดรียน สโนด
กราส, 2541, หน้า145-147) สัญลักษณ์นี้เป็นการมองจักรวาลจาก
เบื้องล่างในฐานะส่วนหนึ่งของจักรวาล แต่มีการพบสัญลักษณ์
“ไตรภูมิแบบสยาม” ในวิหารวัดบ้านเก่าน ผิงตรงข้ามพระประธาน
โดยเป็นการมองจักรวาลจากด้านข้างโดยผู้มองเป็นผู้อยู่ภายนอก

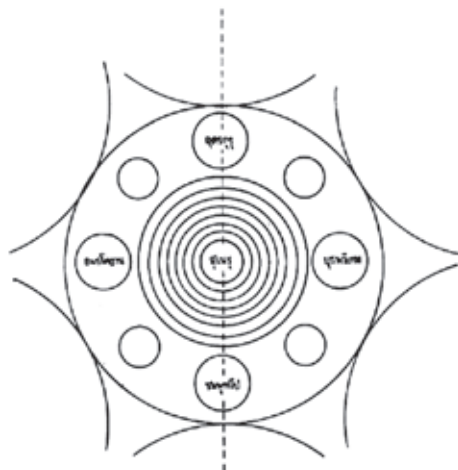
จักรวาลนี้ นอกจากนาคเกี้ยวแล้วยังมีเขาพระสุเมรุจำลองและท้าว
จตุมหาราชิกา (ท้าวจตุโลกบาล) โดยมีพระแม่ธรณีบีบมวยผมตั้งอยู่
ข้างๆ กัน ในส่วนด้านหลังพระประธานนั้นจะมีเสาที่เปรียบเสมือน
แกนกลางจักรวาลด้วย

บนโครงสร้างวิหารทั้งสองข้างพระประธานทั้งสองข้างนั้น
จะมีไม้ทำเป็นรูปเรือ ด้านในประกอบด้วยพระพุทธรูปองค์เล็กๆเรียง
อยู่ ในลั่นนาเรียกว่า “สะเปา” หมายถึงเรือประเพณีหนึ่งที่ใช้ใน
พิธีกรรมทางพุทธศาสนาในลั่นนา เชื่อว่าจะเป็นพาหนะนำมนุษย์
ข้ามมหานทีสีทันดร ไปสู่ภพภูมิหลังความตาย ในส่วนโครงหลังคา
นั้นจะประกอบด้วยเครื่องกระเบื้องดินเผาประดับเป็นรูปนกหัสติลิงค์
และรูปเทวดานมัสการพระธาตุจุฬามณี

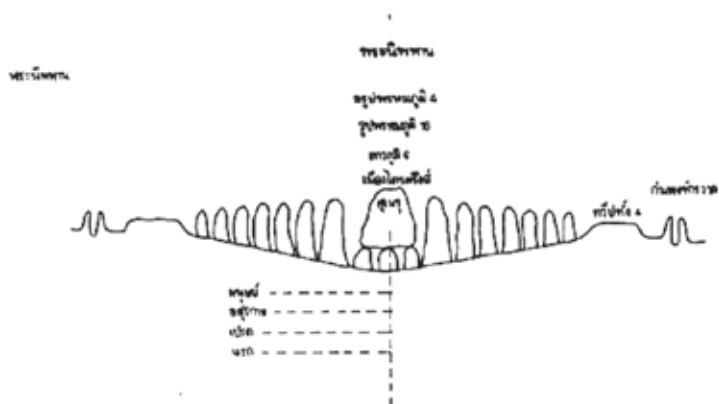

แผนผังจักรวาลตามคติไตรภูมิตามคติทางพุทธศาสนา

ระนาบราบ

ระนาบตั้ง

บทสรุป : ศาสนา กับ การคิดสรรทางวัฒนธรรม

ชาติพันธุ์ในพม่าเป็นสิ่งที่มืออยู่จริงทั้งที่ถูกสร้างจากโครงสร้างของรัฐและการต่อสู้ของผู้คนที่จะดำรงความเป็นชาติพันธุ์นั้นไว้เพื่อแสดงความเป็นอิสระจากอำนาจที่กดทับ ด้วยการต่อต้านที่มีทั้งการกลมกลืนกับอำนาจเพื่อที่จะได้มีพื้นที่ในโครงสร้างสังคมที่ได้รับการยอมรับในฐานะส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคม และใช้เพื่อเลื่อนชั้นทางสังคม แต่ส่วนหนึ่งก็ยังสร้างความต่อต้านในพื้นที่ทางศิลปกรรมโดยเฉพาะศาสนาสถานด้วย และเมื่อการสร้างความเป็นชาติพันธุ์ของรัฐยังดำเนินต่อไปชาติพันธุ์ก็ยังคงเป็นความจริงทางสังคมที่ต้องมีการศึกษาในฐานะหน่วยทางสังคมต่อไปเช่นกัน

เราจะพบว่ามีกรณีเคลื่อนไหวเรื่องศาสนาของคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาเป็นคนชั้นกลาง เป็นนักวิชาชีพที่เป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และประกอบกับความเป็นรัฐอ่อนแอลง มีกระบวนการแยกประชาชนออกจากอัตลักษณ์ที่เคยมี ทำให้ศาสนาจะเข้ามาแทนที่ การสร้างอัตลักษณ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นข้ามพรมแดนและรวมเอาคนในอารยธรรมเดียวกันในที่ต่าง ๆ เข้าด้วยกันเชื่อมต่ออัตลักษณ์ด้วยความเป็นหนึ่งเดียวทางศาสนา ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้กลายเป็นกลุ่มจารีตนิยม (Fundamentalist) จะก่อเกิดการปฏิสังสรรค์กัน กระทั่งขัดแย้งกัน ทำให้ข้อสงสัยเรื่องงานศิลปะร่วมสมัยเกี่ยวกับพุทธศาสนาจะไม่มีทางแตกต่างไปจากแสดงความกลมกลืน จากการสร้างความศรัทธาหรืออุดมคติ ที่กำหนดให้มนุษย์ไม่สามารถหลุดพ้นจากศาสนาได้

ในพื้นที่ที่มีข้อถกเถียงกันระหว่างรัฐศาสนา (Religious State) คือรัฐที่เป็นหนึ่งเดียวกับศาสนา กับรัฐโลกวิสัย (Secular state) คือรัฐที่แยกศาสนากับรัฐออกจากกัน และในสถานการณ์โลกปัจจุบันที่ก็แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากคุณลักษณะทางวัฒนธรรม ศรัทธา ศาสนา ยากจะประนีประนอมหรือตกลงกันได้ ไม่เหมือนกับความแตกต่างทางการเมืองหรือทางเศรษฐกิจ

บทความนี้เสนอว่าการวิพากษ์การแสดงออกทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ยังมีเส้นทางอีกอย่างหลากหลาย รวมถึงการต่อสู้อย่างไม่เคยหยุดนิ่งของผู้คนที่จะดำรงอัตลักษณ์ตนเองพยายามต่อสู้กับการ “ถูกคัดสรรทางวัฒนธรรม” ที่มีความพยายามสร้างความกลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรมในรูปแบบของศาสนาที่กำลังสร้างผลงานศิลปะที่ซ่อนความซับซ้อนเรื่องการต่อสู้เชิงอัตลักษณ์ศิลปะภายใต้เงา “เสื้อคลุมสีขมิ้น”

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เกิดศิริ (2550) วัดและชุมชนบ้านแสน : ลมหายใจของ
ชุมชนบุพกาลกลางป่าเชียงตุง วารสารเมืองโบราณ ปีที่
33 ฉบับที่ 2

ไกรทอง โชติวุฒิปพัฒนา (2553) การศึกษาในเรื่องสถาปัตยกรรม
พื้นถิ่นของชนชาติไทในรัฐฉานกรณีศึกษา : อาคารท้องถิ่น
เมืองเชียงตุง เมืองมัว เมืองลา (online <http://www.kmitl.ac.th/ader/>)

เครือข่ายปฏิบัติงานผู้หญิงไทใหญ่ (SWAN) (2552) ทิวทัศน์ต้องห้าม
ในรัฐฉาน มปท.

จิตร ภูมิศักดิ์ (2544) ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว ขอม
และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติฉบับสมบูรณ์ เพิ่ม
เติมข้อเท็จจริงว่าด้วยชนชาติขอม พิมพ์ครั้งที่ 5 สำนักพิมพ์
สยาม กรุงเทพฯ

สถาบันวิจัยสังคม (2538) ตำนานวัดป่าแดง บำเพ็ญ ะวิน
บรรณาธิการ โครงการวิจัยคัมภีร์ใบลานในภาคเหนือ
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่

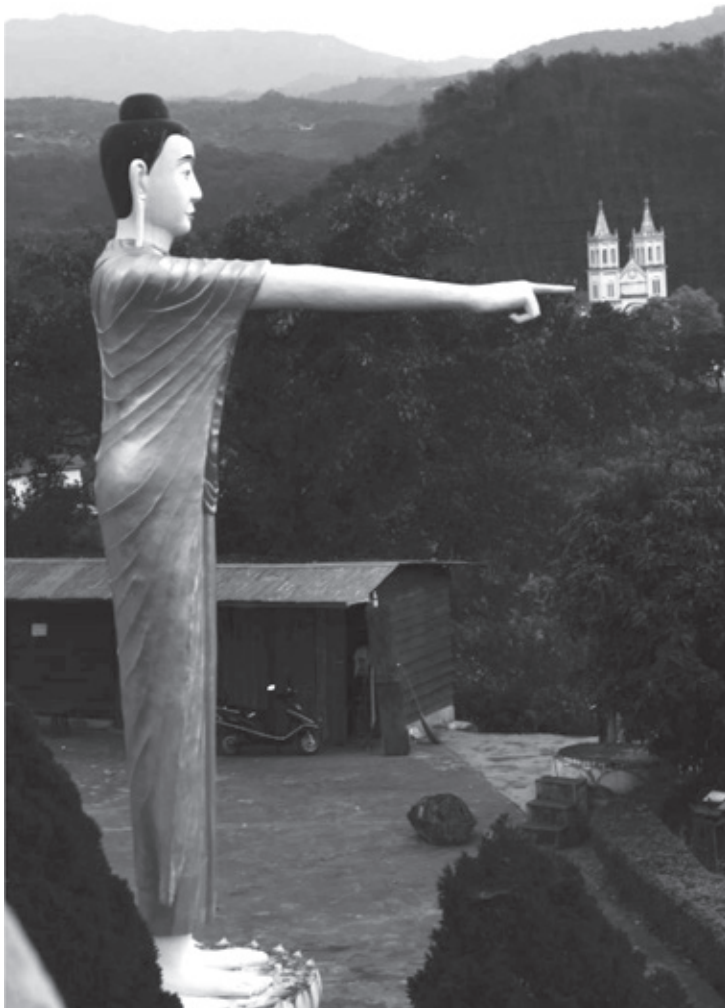
เสมอชัย พูลสุวรรณ (2552) รัฐฉาน (เมิงไต) ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร กรุงเทพฯ

ศูนย์โบราณคดีภาคเหนือ (2552) รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษา
เปรียบเทียบงานศิลปกรรมทางพุทธศาสนา ของชุมชนไท
เมืองเชียงตุง รัฐฉาน สหภาพมัว และชุมชนแม่ทะ
จังหวัดลำปาง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เชียงใหม่

- ศิริพงษ์ ศักดิ์สิทธิ์ (2552) **วัดบ้านเกณ เมืองลา หลักฐานทางโบราณคดีที่มีชีวิต** วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 35 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2552 หน้า42-45
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว (2531) **ตำนานตุงครีเมืองเชียงตุง หนังสือปริวรรตคำภีร์ใบลานชุดตำนานเมืองและกฎหมาย: เอกสารลำดับที่8-15 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่**
- เอเดรียน สอนอดกราส (2541) **สัญลักษณ์แห่งพระสถูป พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์อัมรินทร์วิชาการ กรุงเทพฯ**
- Matecmawan Suwannawat, 2003. **LANGUAGE USE AND LANGUAGE ATTITUDE OF PLANG ETHNICGROUP IN BAN HUY NAM KHUN, CHIANG RAI PROVINCE, Master of Arts Thesis , Mahidol University ,Thailand**

สองฝั่งภูเขาของเมืองลา เป็นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญคือ ศาสนาพุทธและคริสต์ ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เขตแดนระหว่างประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์และสาธารณรัฐประชาชนจีน

ความสัมพันธ์กับสยาม (ไทย)

การบวชเพื่อเรียน

ประตูป่าแดง ซุ้มประตูเมืองเก่าที่ยังคงเหลืออยู่กำลังอยู่ระหว่างบูรณะ
(ถ่ายเมื่อ 25 กุมภาพันธ์ 2556)

ต่างความนับถือศรัทธา แต่รูปแบบคล้ายกัน

มัสยิดในเชียงใหม่

หลังคาบ้านของชาวไทลื้อในเมืองมั่ว เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุมาใช้กระเบื้องสีมากขึ้น เนื่องจากวัสดุเดิมนั้นหายาก นอกจากนี้แล้วกระเบื้องสียังเป็นเครื่องแสดงสถานะของเจ้าของบ้านอีกด้วย

ภาพเปรียบเทียบหลังคาวิหารวัดราชฐานหลวงเชียงตุง เมืองม่าน ก่อน
และหลังการปรับปรุง

ทอผ้าห่อคัมภีร์

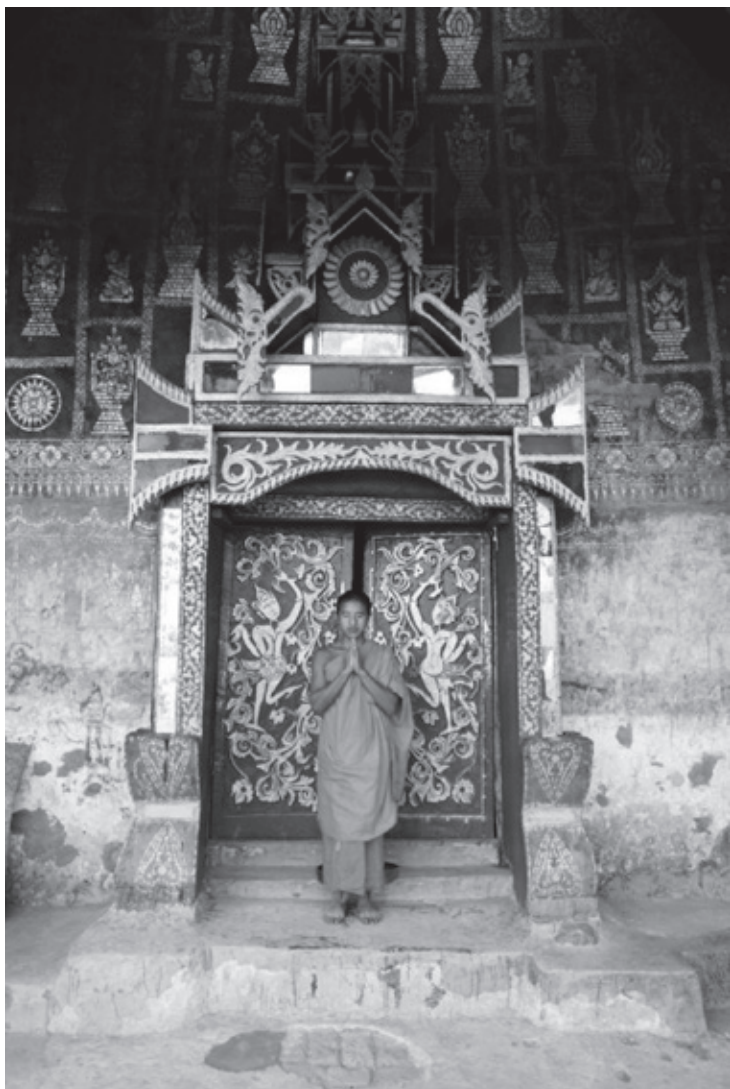
การสำรวจเอกสารพับสา-ใบลาน ณ วัดทะปางหลวง สามต้าว เมืองลา

คัมภีร์ - พับสาदानศาสนา ในวัดทะเลปางหลวง สามด้าว

สามเณรวัดตะปางหลวง สามต้าว

ผู้หญิงกับภาระหน้าที่การงาน

วิถีชีวิตของชาวไตหลอยที่บ้านทะปางหลวงเหนือ จะสัมพันธ์กับการเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ โดยหัวเรี่ยวหัวแรงหลักในการทำงานคือผู้หญิงวัยหนุ่มสาว เนื่องจากผู้ชายที่อายุถึงเกณฑ์ส่วนใหญ่จะไปเป็นทหาร และเด็กผู้ชายจะบวชเรียนและกลับมาช่วยเมื่อว่างเว้นจากการปฏิบัติหน้าที่ทางทหารและการศึกษาพระธรรมวินัย คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านจะคอยเลี้ยงลูกเลี้ยงหลาน ภาพที่ผู้เฒ่าใช้ผ้าผูกสะพายหลานไว้ที่หลังและพาไปไหนมาไหนด้วย จึงเป็นภาพที่ชินตา

ภาพเปรียบเทียบเจดีย์วัดหนองคำ ระหว่างปี พ.ศ.2553 (ค.ศ.2010) กับ พ.ศ.2556 (ค.ศ.2013) ซึ่งมีระยะเวลาห่างกันเพียง 3 ปี แต่กลับมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

กล้วยดอกบัวทอง รู้จักกันในฐานะของ ‘ดอกไม้ม้า’ ที่เป็นไม้ประดับไม่ใช่ ‘ผลไม้’ มีถิ่นกำเนิดทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน พบขึ้นอยู่บนยอดเขาในระดับความสูง 2,500 เมตร ซึ่งมีอากาศหนาวเย็น เป็นพันธุ์ที่แปลกและพบได้ยากมากชนิดหนึ่ง มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า “Golden Lotus” แปลว่า ดอกบัวทอง หรืออีกชื่อหนึ่งว่า “Dwarf Banana” แปลว่า กล้วยแคระ ชาวจีนในมณฑลยูนนาน ซึ่งนับถือพุทธศาสนา ได้ถือว่ากล้วยดอกบัวทองเป็นหนึ่งในดอกไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์ อาจเป็นเพราะความน่าพิศวงที่ดูเหมือนดอกบัวและมีสีเหลืองทอง

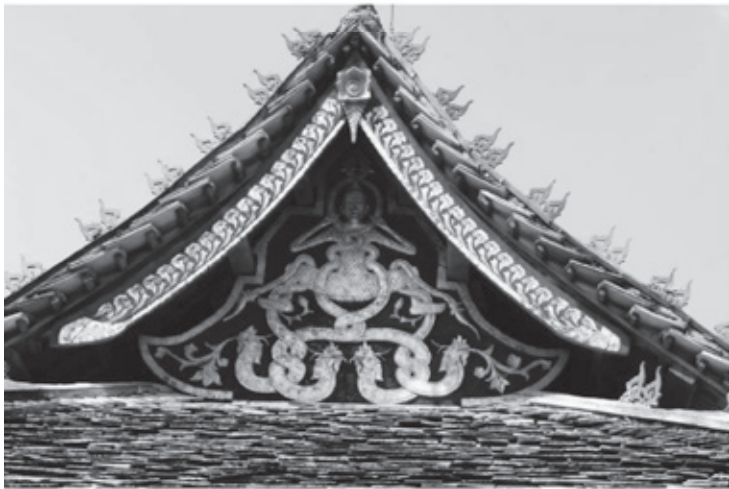
(ผู้จัดการออนไลน์.(2548). กล้วยดอกบัวทอง ดอกไม้ม้าศักดิ์สิทธิ์แห่งยูนนาน.(ออนไลน์).แหล่งที่มา <http://www.manager.co.th/Dhamma/ViewNews.aspx?NewsID=9480000118060>. 31 กรกฎาคม 2557.)

ภาพจิตรกรรมฝาผนังและบานประตูของวิหารวัดหนองคำ สามด้าว เมืองลา

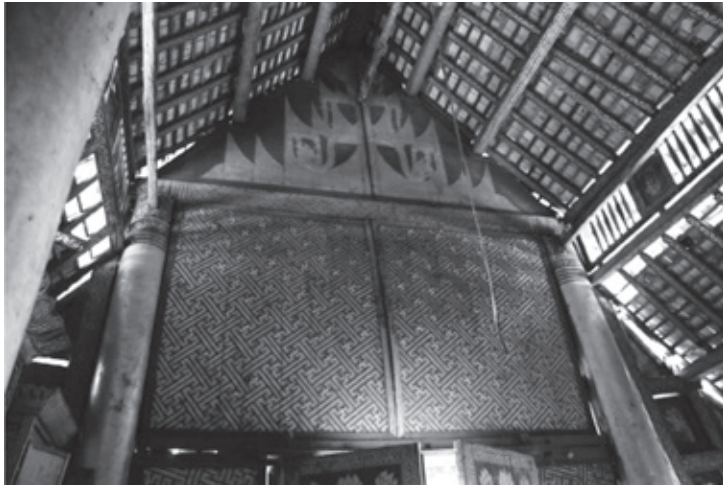

วัดบ้านแสน : ความมั่งคั่งและศรัทธาที่มาจากการค้าฝ้าย

วัดบ้านแสน เป็นวัดประจำชุมชนตั้งอยู่บนยอดเนินถัดไปจากหมู่บ้านด้านหน้าติดเส้นทางสัญจรโบราณที่เชื่อมต่อไปเมืองยาง หน้าวัดมีกระบะก่ออิฐปลูกต้นโพธิ์ตามธรรมเนียมการบูชาต้นโพธิ์ในพุทธศาสนา บ้านแสนเป็นชุมชนเกษตรกรรมเพาะปลูกข้าวและชา ในไร่ชามีต้นไม้นานาชนิดใหญ่เป็นไม้เนื้ออ่อนที่ไม่มีประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น ต้นไทร ต้นจ๊ว เป็นต้น ถัดจากป่าเมี่ยงเป็นป่าไม้ เป็นแหล่งอาหาร เชื้อเพลิง ยารักษาโรค และใช้สอยต่างๆ (เกรียงไกร เกิดศิริ. (2550). วัดและชุมชนบ้านแสน: ลมหายใจของชุมชนบุพกาลกลางป่าเมืองเชียงตุง. ออนไลน์ แหล่งที่มา : <http://www.muangboranjournal.com/modules.php?name=Section&op=viewarticle&artid=162>. 31

วัดบ้านแก่ง (บ้านแยก)

ด้านหน้าวิหารวัดบ้านแก่ง (บ้านแยก)

เจดีย์วัดบ้านแก่ง (บ้านแยก) ที่ถูกสร้างอาคารครอบอีกชั้นหนึ่ง

สามเณรชาวไทรล้อย มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นอย่างมากกับครอบครัว แม้ว่าจะเข้าพิธีบวชเรียนเป็นพระแล้ว เวลาที่นอกเหนือจากการศึกษาพระธรรมวินัย พระชาวไทลื้อจะกลับบ้านเพื่อช่วยเหลือการงานในครอบครัว เช่น ดูแลน้องๆ เป็นต้น ขณะเดียวกันพระชาวไทลื้อไม่จำเป็นต้องออกบิณฑบาต เพราะทางครอบครัวจะนำอาหารมาถวายให้ทั่วทุกๆ วัน ซึ่งแตกต่างจากคติความเชื่อของชาวพุทธในประเทศไทย ที่จะแยกเรื่องสงฆ์และฆราวาสออกจากกันอย่างสิ้นเชิง

บ้านทะปางหลวงเหนือ เป็นหมู่บ้านที่มีการจัดการสาธารณูปโภคสำหรับส่วนกลาง เช่น พื้นที่สำหรับเก็บข้าว (ยุ้ง) ทรงสี่เหลี่ยม ทำจากไม้ ยกพื้นสูง มีหลังคา พื้นที่เก็บน้ำส่วนรวมที่ใช้ไม้ไผ่ผ่าครึ่งทำเป็นหลังคา ครอบครัวที่มีฐานะจะมีเครื่องสีข้าวหรือโรงสีขนาดเล็กเป็นของตนเอง และหากครอบครัวยื่นต้องการใช้จะต้องเสียเงินให้กับเจ้าของ แต่ละครัวเรือนจะมีอาชีพทำไร่ทำนา เก็บของป่าขาย เลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคและงานสำคัญๆ เช่น งานบวชงานแต่งงาน นอกเหนือจากความต้องการจึงจะนำไปขาย

กาดหลวงเชียงตุง เป็นกาดที่มีชีวิต เพราะทุกๆ วันตั้งแต่เช้าเรื่อยไป จนถึงบ่าย จะคับคั่งไปด้วยผู้คนหลากหลายเผ่าพันธุ์ ตั้งแต่ไตลื้อ ไตเจิน ละว้า ปะหล่อง ว้า อาข่า กระทั่งจีนฮ่อที่นำสินค้าที่ผลิตได้ในท้องถิ่นของตนมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอย่างครื้นเครง ในยามเช้าวันพระสัปดาห์สุดท้ายของเดือน กุมภาพันธ์ บรรยาการศรอนอกของกาดก็ยังคงความมีชีวิตชีวา แต่อาจจะแตกต่างจากภายในที่อาจจะดูไร้สีสันไปบ้าง เนื่องจากปิดการค้าขายในทุกๆ วันพระนั่นเอง

(จำลอง บุญสอง).กาดหลวงเชียงตุง.ออนไลน์ แหล่งที่มา www.http.posttoday.com/กิน-เที่ยว/เที่ยวทั่วโลก/251232/กาดหลวงเชียงตุง.31 กรกฎาคม 2557.

รถโดยสารรุ่นเก่าแก่ที่ยังคงทำหน้าที่รับ-ส่งผู้คนไป-มา
ระหว่างท่าขี้เหล็ก-เชียงตุง

แม่ค้าในตลาดเช้าเมืองลาที่ยังคงใช้ตาชั่งเงินในการขายสินค้า

นอกจากไข่เยี่ยวม้าแล้ว ยังมีโรตีสีโอง อาหารอีกชนิดที่ขึ้นชื่อในตลาดเชียงตุง

ณ มุมๆ หนึ่งในกาดหลวงเชียงตุง
บริเวณนี้มีร้านขายอาหารแบบนั่งกินอยู่หลายร้าน

ตลาดของแต่ละท้องถิ่นเป็นแหล่งที่แสดงถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของพื้นที่บริเวณนั้นได้เป็นอย่างดี นอกจากสินค้าที่มีความหลากหลายแล้ว ผู้คนที่มาสัมพันธ์กับตลาดก็มีความหลากหลายด้วยเช่นกัน

ชุดพื้นเมืองที่ขายในตลาดเชียงตุง ส่วนมากนำเข้าจากประเทศไทย

พระพุทธรูปเกสึดนาค ประดิษฐานภายในวิหารวัดยางกวง หรือ ยางกวง มีลักษณะเด่น คือ จีวร ประดับด้วยอัญมณีหลายสีมองดูคล้ายเกสึตพญานาค แสดงถึงศรัทธาและมีมือข้างที่ประณิตสวยงาม

ซุ้มประตูวัดยางกวัง
เมืองเชียงใหม่

ภาพเขียนฝาผนังวัดบ้านห้าที่แสดงความเชื่อมโยงกันระหว่างวิถีชีวิต
ผู้คนกับศาสนสถานในท้องถิ่นนั้นๆ

ความเปลี่ยนแปลงของวัดอินทร์ เมืองเชียงใหม่ เปรียบเทียบระหว่างปี
พ.ศ.2498 (ค.ศ.1955) และปี พ.ศ.2556 (ค.ศ.2013)

ภายในวิหารวัดพระธาตุจอมค้อย เมืองเชียงตุง

ยางพาราได้กลายมาเป็นพืชทางเศรษฐกิจหลักที่ปลูกกันแพร่หลายในพื้นที่รัฐฉานทางตอนใต้ รวมไปถึงทางภาคเหนือของประเทศไทย มณฑลยูนนานของจีน และทางภาคเหนือของลาว ในภาพเป็นการฝึกกรีดยางพาราของหมู่บ้านแห่งหนึ่งระหว่างทางไปเมืองลา

อุโบสถทรงมณฑปแปดเหลี่ยม
วัดบ้านห้า สามด้าว

ภายในและภายนอกของวิหารวัดบัวงาม เมืองเชียงตุง ที่มีการสร้าง
อาคารทรงแปดเหลี่ยมครอบเจดีย์ไว้อีกชั้นหนึ่ง

รูปปั้นสัตว์ต่างๆ ที่อยู่รายรอบวิหารวัดบึงาม เมืองเชียงตุง ซึ่งมีลักษณะราวกับว่าเป็นสัตว์วัยเยาว์

รูปปั้นสัตว์ต่างๆ ที่อยู่รายรอบวิหารวัดบึงาม เมืองเชียงตุง ซึ่งมีลักษณะราวกับว่าเป็นสัตว์วิเศษ

ภาพเขียนฝาผนังภายในวิหารวัดบึงาม ที่แอบซ่อนเรื่องราวเหตุการณ์บ้านเมืองไว้

ภาพพระพุทธรูป หน้าวัดบ้านแสน

วิหารวัดบ้านแก่น สามด้าว เมืองลา

ภายในวิหารและกุฏิ วัดบ้านห้วย สามตำบล เมืองลา

บ้านยางกวัง เมืองเชียงตุง เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาประดับ
หลังคาวัดไปขายทั้งในพื้นที่รัฐฉานและพื้นที่ใกล้เคียง เช่น สิบสองปันนา

ในแทบทุกวัดที่ได้ไปสำรวจทั้งในเมืองเชียงตุง เมืองลา และสามด้าว จะปรากฏพระแม่โพสพอยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น ภาพวาดฝาผนัง รูปแกะสลัก หรือแม้แต่ภาพในตุ่งที่ถวายเป็น

ชายแก่ผู้ที่เรียกตัวเองว่า “เจ้าอยู่เมือง” ผู้ดูแลกุบระจุลลิตของเจ้าฟ้า
เชียงใหม่ ซึ่งตั้งเรียงรายจำนวน 9 กุ

การเลี้ยงหมู ทำปศุสัตว์ ในแบบชาวไทหลอย

เราสามารถพบเห็นภาพของสามเณรตั้งโต๊ะรับเงินบริจาคเพื่อบำรุงวัด
ได้ตามทาง ระหว่างเมืองเชียงตุงไปยังเมืองลา และสามด้าว

ยามเช้าขณะที่เด็กหญิงกำลังจะเข้าไปในโรงเรียน ซึ่งอยู่ใกล้กับ
กาดหลวงเมืองเชียงตุง

อาหารแบบปิ้งย่างหม่าล่า หรือ หมะล่า เป็นอาหารยอดนิยมในช่วงหัวค่ำของคนในเมืองลา ซึ่งเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ลูกค้าส่วนมากจะเป็นคนจีนและไต

บรรยากาศร้านขายหมากยามค่ำคืนในเมืองเชียงใหม่

จากไม้หมากเมืองสุไโหมหารัก ณ ดอยจอมสั๊ก เมืองเชียงตุง

